

dobrotna »hišica očetova«. Ako je kdo zašel na kriva pota, je znal rajni g. dr. Jerovšek in drugi, ki so bili pred njim ali za njim na njegovem mestu, istega tako »spovedati«, da je začel zopet redno življenje. Mnogo, mnogo jih hodi v naših krajih okoli, ki v tem oziru slavijo Cirilovo tiskarno kot svojo rešiteljico!

Ko te dni slavi naša »hišica očetova« svoj 50letni jubilej, sem se spomnil teh dogodkov pred daljnimi težkimi desetletji in v polpreteklem času. Vrstili

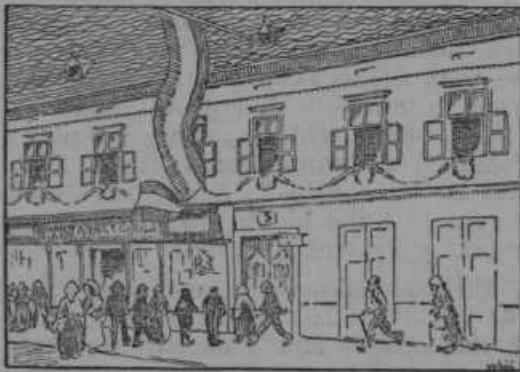
so se dnevi težke muke in brige z dnevi veselja in uspehov. Hudobni ljudje z leve in desne, z juga in severa, so imeli grde nakane, ugonobiti ali vsaj škodovati našemu odličnemu skupnemu domu, a božja roka je čuvala nad to hišo! Mi vsi, ki smo odkritosrčni prijatelji Cirilove tiskarne, se veselimo zlatega jubileja in čestitamo ter kličemo: Cirilova tiskarna in vse njene ustanove naj napredujejo, se razvijajo v blagor in korist naše velike in poštene stvari

dim v onih, ki so resni in sodelujejo v podjetju, da ta dobra volja: zvesto služiti podjetju in ciljem, ki jih podjetje ima, obstoja in da ustvarja, kolikor je v danih razmerah mogoče. Na tem mestu povdarjam samo eno, da namreč naše podjetje ni osnovano zato, da lovi dobiček bogve za koga, istina je, da vrši svoje socialne dolžnosti napram nastavljenim v redu, da pa nihče ne

Fr. Hrastelj.

Tiskarna danes in jutri.

Ko gledamo 50 let nazaj, se nam zdi, da je minilo in da se ni veliko storilo, saj je 50 let dolga doba. Dejansko pa se je zelo veliko storilo, posebno ako vpoštevamo razmere, v katerih je Tiskarna sv. Cirila nastala in rastle. Vzemimo v teh letih samo vse delovne dneve, koliko je bilo podrobnega dela vsa-



ki dan zase. Po končanem delu in po dolgi dobi 50 let tega ne moremo več pregledati in ne več dobro preceniti. Bog je blagoslovil to podrobno vsakdanje delo od zore do mraka, da je iz malega drevesca zrastle naše močno skupno drevo Tiskarna sv. Cirila, da je moglo kljubovati tudi današnjim težkim gospodarskim prilikam, ki so že marsikatero podjetje odplavile seboj, ali pa ga zrušile napol. Upamo, da smo danes že preko največjih viharjev gospodarskih neprilik in da bo tudi naše podjetje zaplavalo v mirnejše vode gospodarskega dela in ugodnejšega, hitrejšega napredka.

Organizacija podjetja.

Če pogledamo podjetje danes, vidimo v obratu sledeče oddelke: tiskarna ima vse najmodernejše stroje za knjigotisk, barvotisk, stereotipijo in rotacijski tisk, katere si je nabavila tik pred svetovno gospodarsko depresijo. Tehnično dobro opremljena mora biti, ker sicer ne bi mogla tekmovati z drugimi podjetji.

Knjigovoznica je bila precej časa v tujih prostorih, posrečilo pa se med časom krize slučajno vjeti možnost, da je podjetje dokupilo bivšo flosarco,

stavbo, kjer so ped vojsko imela katoliška društva svoje prostore, in je te prostore prezidala in priklopila tiskarniški stavbi. Tako je sedaj tudi knjigovoznica opremljena in v domačih prostorih. Seveda je ta preureditev zahtevala velike žrtve, posebno še, ker je bilo treba kljub težkim razmeram izvršiti te velike investicije.

Knjigarna in prodajalna pisarniških potrebščin je danes ne le v centrali na Koroški cesti 5, ampak ima svoje podružnice tudi na Aleksandrovi cesti 6, kjer je predvsem knjigarna, poleg tega pa tudi na desnem bregu Drave na Trgu kralja Petra 4. Da se je moglo obdržati tudi v Ptujju slovensko trgovino s papirjem in knjigarno, je Tiskarna sv. Cirila kljub žrtvam tudi tukaj nasledila prejšnje Tiskovno društvo in ima sedaj tu svojo podružnico.

Poleg splošnega trgovskega poslovanja po teh svojih oddelkih pa ima Tiskarna sv. Cirila tudi založništvo knjig in časopisov. Ves čas svojega obstanka izdaja Tiskarna sv. Cirila tednik »Slovenski gospodar«, ki tudi danes izhaja v častnem številu, bilo bi pa želeli, da bi se vsa pokrajina, za katero je določen tudi po dogovoru s Katoliškim tiskovnim društvom v Ljubljani, to je na ozemlju naše škofije, zavzela za ta svoj častitljivi tednik. Danes izdaja v lastni režiji tudi list »Nedelja« in »Naš dom«, da tako sodeluje pri verski in narodni vzgoji Slovencev. Knjige, ki jih zalaga, izhajajo ali kot posebne izdaje, ali pa kot Cirilova knjižnica, katere med drugimi ljudskimi povestmi domačih pisateljev šteje lepo število prevodov, prednjači pa znana zbirka romanov K. Maya. Naše podjetje je tudi založništvo tiskovin za župne, občinske in šolske urade, zadruga in društva.

Sodba o sebi.

Vsaka sodba o sebi je lahko zelo subjektivna in nepravilna. Zato tudi na tem mestu nočem ne hvaliti, ne grajati, ampak samo na eno želim opozoriti, to je na našo dobro voljo, ki jo vi-



od odbora in n: od nastavljenih ne prejema od dobička, če ga je kaj, pač pa se isti ves čas, kar je Tiskarna sv. Cirila obstojala, uporablja v razvoj podjetja samega in za ideale, za katere podjetje živi od leta 1885. V današnjih razmerah vedo vsi, ki izdajajo časopise, kako je mogoče iste vzdrževati kljub njihovi izgubi le v zvezi z ostalimi oddelki podjetja, kjer je mogoče kaj zaslužiti. Kdor bo presodil položaj podjetja in delo v podjetju, bo znal na podlagi teh pojasnil sam napraviti sodbo o podjetju.

In jutri?

Nihče ne vi niti za sebe, kaj bo jutri, kako naj vem za podjetje? Le eno vem: Vsi, ki nosimo odgovornost za podjetje, se bomo te odgovornosti zavedali in jo vršili, dokler homo na tem mestu, da bo podjetje tudi po tem jubileju služilo istim ciljem, za katere so ga ustanovili in ves čas 50 let vodili največji idealisti v Mariboru, da bo služilo Bogu in narodu. Sprejeli smo ga od prednikov in ga hočemo izročiti onim, ki bodo v prihodnjih časih na tem mestu, s to sveto tradicijo, kateri ob jubileju dodajemo le eno: da Tiskarna sv. Cirila vztrajno sodeluje za izpolnitev največje želje slovenskega naroda: Da bi bil Slomšek proglašen za svetnika!



ni, da bi zahtevano odgovornost prevzel. Društveno glasilo »Slovenski gospodar« je (po mnenju takratnega mariborskega mestnega sveta) »zloglasen hujskajoč list«, ki se vse odvrača od njega. Katoliško tiskovno društvo, ki šteje trenutno 134 članov, razen 10 lajkov večinoma podeželsko duhovščino, vodi po lastni izjavi konservativno, v resnici pa subverzivno (!) politiko, ki bi utegnila postati nevarna tudi državi in na vsak način škoduje ugledu katoliške vere. Obžalovati je, da se je društvo sploh ustanovilo. Ker za tiskarno tudi nima potrebnega denarja, je verjetno, da bo z nabiranjem sredstev nadlegovalo kmetško ljudstvo, ki se mu že itak godi slabo. Iz vsega tega sledi, da ni za ugoditev niti najmanjšega razloga, zato naj se prošnja odbije.

Graško namestništvo.

Tako mestni svet v Mariboru. Namestništvu v Gradcu pa se je zdelo, da v obravnavanem slučaju ni merodajen samo ozir na lokalne potrebe (očividno je zadevi pripisovalo tudi političen pomen), zato je 4. februarja i. l. zahtevalo še informacij od mariborskega okrajnega glavarja.

Ta je dne 19. februarja poročal, da potrebe po novi tiskarni res ni; če bi se dovolila, bi morala v kratkem propasti Leonova tiskarna, ker živi samo od tega, da tiska »Slovenskega gospodarja« in »Südsteirische Poste« (ki je tudi bila glasilo Slovencev). Kar pa se tiče nezadovoljstva s to tiskarno, ni nastalo radi slabega tiska, ampak zato, ker se tiskarna brani tiskati članke, ki so v opreki z zakoni in povzročajo nepravilne s cenzuro. Osebnost je glavarju vseeno, ali se prošnja ugoditi ali ne. Z ozirom na to, da bi društvo, če koncesijo dobi, pritislo na prebivalstvo z nabiranjem prispevkov (!), pa je proti ugoditvi, zlasti ker tiskarna res ni potrebna.

Na podlagi teh informacij je namestništvo v Gradcu 7. marca 1885 prošnjo Katoliškega tiskovnega društva zavrnilo, češ, da za novo tiskarno v Mariboru ni potrebe; dostavilo pa je, da prosilec lahko vložil rekurz pri notranjem ministrstvu.

Rekurz na ministrstvo.

Res je društvo 31. marca 1885 rekurz vložilo. Ne gre toliko — čitamo v tem rekurzu — za

krajevno potrebo mesta Maribora, ampak za potrebo slovensko-konservativnega prebivalstva vse Spodnje Štajerske, katerega zahte vam nemški tiskarni v Celju in Mariboru, steječi pod vplivom nemško-liberalne stranke nikakor ne odgovarjata. Da bi sodil o potrebah slovenskega prebivalstva, za to je mestni svet pač komajda poklican; ne glede na njegovo strankarsko pripadnost gre takaj ne za potrebo mesta samega, ampak za potrebo 400 tisoč ljudi, katerih tolmač nikakor ne more biti mestni svet v Mariboru. Društvo želi lastno tiskarno ne kot pridobitno podjetje, ampak zato, da bi tiskalo v njej »Slovenskega gospodarja«, »Südsteirische Poste« in »Popotnika«, razen tega pa tudi slovenske knjige in brošure, tiskovine, poročila denarnih zavodov in podobno. Sedaj se te stvari tiskajo večinoma drugod, deloma na Kranjskem, deloma v Mohorjevi tiskarni v Celovcu. Potrebam slovenskega ljudstva na Spodnjem Štajerskem z obstoječimi tiskarnami torej nikakor ni zadosteno, tem manj, ker prihaja zanje radi vladajočih strankarskih razmer v poštev samo ena od teh tiskarn, ta pa je po svoji opremitvi in vodstvu skrajno pomanjkljiva. Da pa bi društvo imelo nalogo, to slabo (Leonovo) tiskarno oskrbovati z delom, tega v resnici ne uvideva.

Rekurz ni ostal brez uspeha. Z utemeljitvijo, da je zadevo treba presojeti ne samo z vidika krajevne potrebe, ampak s širšega vidika, je ministrstvo rekurzu ugodilo ter z odlokom št. 7525 z dne 11. maja 1885 Katoliškemu tiskovnemu društvu zaprošeno koncesijo za tiskarno v Mariboru podelilo, pod pogojem, da javi pristojni oblasti, kdo bo tiskarno vodil. Podpisal je odlok ministrski predsednik Taffe sam.

Začasna rešitev.

S to rešitvijo, s katero se je število mariborskih tiskarskih koncesij pomnožilo na tri, je nameri Katoliškega tiskovnega društva, da s omuje lastno tiskarno, bila dana potrebna za konita podlaga. Na seji 14. julija 1885 je društveni odbor že razpravljal o tem, kako to nameri čim prej tudi izvesti. Možnosti je bilo več. Faktor Mohorjeve tiskarne v Celovcu Josip Golé se je bil ponudil, da na lastne stroške ustanovi tiskarno, ako mu društvo odstopi

koncesijo; vdova Leonova pa je svojo tiskarno ponujala v nakup. Po nasvetu dr. Mlakarja se je končna odločitev prepustila izrednemu občnemu zboru, ki se je v ta namen sklical dne 30. julija 1885 v prostore Slovenske čitalnice. Ker je dnevni red velike važnosti ne samo za tiskovno društvo, ampak tudi za ves slovenski narod na Malem Štajerju, zato vse udeleženo vabimo, da se gotovo vdeležijo tega zboru, pravi vabilo v »Slovenskem gospodarju« teden dni poprej. Na občnem zboru je bil soglasno in z navdušenjem sprejet odborov predlog, naj si društvo ustanovi novo lastno tiskarno. Ob vprašanju, kako ta sklep izvesti, pa so se pokazale občutne težkoče, zlasti v dveh ozirih: kako dobiti za ustanovitev tiskarne potrebna sredstva, po ustanovitvi pa potrebno strokovno vodstvo. Nalogo, da o tem izdela konkreten načrt, je prevzel poseben petčlanski odsek, v katerega so bili izvoljeni dr. Ivan Križanič, dr. Ivan Mlakar, odvetnika dr. Ferdinand Dominkuš in dr. Jernej Glančnik ter notar dr. Franc Radey.

O tem, kako je ta odsek svoje nalogo izvršil, sodobna poročila žal molče. Da pa se njegovo delo vsaj v glavnih obrisih rekonstruirati iz zapisnikov poznejših let (1891 in 1892) ter iz poročila o občnem zboru 28. julija 1891. Prvotna misel na ustanovitev nove tiskarne se je opustila (pač radi pomanjkanja sredstev) in bila je mesto tega v začetku septembra 1885 kupljena tiskarna Leonove vdove. Za kako ceno, nikjer ni navedeno, verjetno pa je, da lastnica — čeprav je imela sina, ki se je učil tiskarstva in je bil namenjen za naslednika — ni stavila pretiranih zahtev; kajti z ustanovitvijo nove društvene tiskarne bi bilo njeno podjetje izgubilo skoraj vse dotakratno delo in s tem bilo nedvomno obsojeno na smrt. Ker pa sredstva Katoliškega tiskovnega društva kljub temu za nakup niso zadoščala, dejansko tiskarne takrat še ni kupilo društvo samo, ampak se je dogovorno z njim 15. septembra 1885 osnovalo v ta namen posebno »tajno društvo«, ki je dalo na razpolago potrebni denar. Kot delničarji tega »tajnega« konzorcija so prispevali: Katoliško tiskovno društvo 1000 gld., Družba duhovnikov za lav. škofijo 3000 gld., Posojilnica v Mariboru 3000 gld., dr. Ivan Mlakar 1000 gld., dr. Josip

1873 v Narodni tiskarni v Mariboru, kjer je ostal še nekaj časa v službi. Podal se je v svet in delal po raznih tiskarnah. Vrnil se je v Maribor in stopil v Leonovo tiskarno 3. XI. 1878. Leonovo tiskarno je kupila Cirilova 15. IX. 1885. V Cirilovi tiskarni je ostal do 1. IX. 1928, ko je stopil v pokoj. Meseca septembra leta 1922 je obhajal 50letnico nepretrganega dela kot stavec in so mu podarili ob tej priliki njegovi stanovski tovariši lep prstan. Umrl je 12. novembra 1934.

Karl Stržina.

Rojen 4. IX. 1881 v Ljubljani. Lansko leto meseca novembra je praznoval v krogu svojih stanovskih tovari-

ška tovariša gg. Polde Kemperle in Franjo Žebot. Znala sta za datum ustanovnega občnega zboru protialkoholne družbe in sta sklenila zaroto proti Lojzetu.

Nekaj ur pred občnim zborom sta zvarila tovariša v klubovo sobo. Nudila sta mu dober prigrizek in najboljšo vino. Z zapeljivimi besedami sta ga speljala v pitje in mu tudi sama krepko pomagala. Stari Lojze je slutil skraja nastavljeno past in se zavedal, da mora obdržati v očigled občnemu zboru vseh pet čutov v oblasti. Njegov duh je bil močan; pijače vajeno meso — slabo!

Trojica je bila v klubovi sobi. Lojzeta je ostavila sčasom bojezen pred občnim zborom, ker sta mu zatrjevala tovariša, da gre itak samo za predlaganje imen pravega odbora in tega že ima g. predsednik v žepu. Njegovo začasno tajniško delo bo na občnem zboru to, da bo lepo mirno sedel poleg predsednika v družbi odbornikov in kimal vsemu, kar bo predsednik govoril ter predlagal.

Dobrih deset minut pred otvoritvijo zboru sta posadila gg. Kemperle in Žebot Lojzeta na sedež poleg predsednika, da ni opazila živa duša, kako je tajnik brez vsake zanesljivosti v nogah.

Do osme ure, ko navadno pričenjajo večja zborovanja, je bila mala dvorana Narodnega doma polna pravih in radovednih poslušalcev nove organizacije.

G. predsednik je otvoril zbor, pozdabil številne navzračje, razložil namen zborovanja in zaplaval v valove daljšega govora o pomenu ter koristi popolne abstinence in posebno še treznosti ali zmernosti.

Takole proti sredini navdušenega govora je odrekla g. Lojzetu vsaka razsodnost. Skraja je še tiščal z napenjanjem volje oči narazen in gledal debelo liki hostni zajec. Predsednikove besede so le bile predolge, mamil ga je že vzduh številnega poslušalstva, živci so mu odrekli, sklonil je glavo in začel resno dremati.

Govornik je prihajal vedno bolj v ogenj in podčrtaval dejstvo, da gre pri abstinence organizaciji predvsem za tresnost ali zmernost in ne popolno vzdržnost v zavživanju alkoholnih pijač. Že pripravljalni odbor ni zbral popolnih abstinentov, ampak predvsem zmerne može, ki so si v par mesecih priprave in delovanja za ustanov-

Muršec 200 gld., Fran Kosar, župnik Anton Balon in Florijan Kleine pa vsak po 100 gld., skupaj 7500 gld. Približno toliko je najbrž značala kupnina tiskarne, morebiti tudi nekoliko več; kajti na enem mestu se omenja kot podpornik in soudeleženelec te akcije tudi kanonik (poznejši celjski opat) Franc Ogradi, ni pa njegov delež naveden v številkah.

Od začasne rešitve do Tiskarne sv. Cirila.

Bila pa je to samo začasna in prehodna rešitev čisto internega značaja. Na zunaj je kot kupec nastopalo Katoliško tiskovno društvo in v tem smislu tudi poročalo 17. septembra 1885 na prvi strani »Slovenskega gospodarja« bralcem lista o nakupu tiskarne, češ: doselej je društvo list samo zalagalo, odslej pa ga bo tudi tiskalo, kajti »Leonova tiskarna preide popolnoma v njegove roke«. Le narahlo in samo poučenim umljivo se je dejanskega položaja dotaknilo v nekaterih nadaljnjih stavkih istega poročila, ko med drugim pravi: »Naše časništvo in knjižstvo bude . . . odslej lahko vse v domačih rokah in če je res, da je domača streha bolja memo tuje, potem ono ne bo na izgubi. Najveljavniši možje, svetni in duhovni, so si segli v roke, naj bi nova tiskarna čvrsto stopila v življenje in kat. tisk. (društvo) stori . . . velik korak naprej v izvrševanju svoje naloge. Čuti pa se zato tudi dolžno, izreči jim pristržno zahvalo, da so mu v to pomagali. Brez njih požrtvovanja bi kat. tisk. društvo kratko in malo ne storilo te svoje stopinje, ali bilo je je že zdavna treba in sedaj vse kaže, da bo srečna. Enaka podjetja v Gradcu, v Celovcu, v Ljubljani so nam za to živa priča. Zato pa se tem lažje in s tem večjim zaupanjem obračamo do vseh rodoljubov, naj blagovolijo vsa tiskarska dela, ki jih bodo kdaj imeli, v tej naši tiskarni naročevati. Ona je že deloma preskrbljena z vsemi rečmi, katerih je v dobri tiskarni treba, deloma pa jo še preskrbimo z njimi brž, ko se pokaže njih potreba . . . Ker naše podjetje noče druga, kakor to, da pripomore kaj v prosep in povzdigo duševne izomike po naši lepi domovini, zato se nadjamo za trdno od njenih prijateljev obile podpore.« V podobnem smislu govori o tiskarni tudi vabilo na naročbo »Slovenskega gospodarja« proti koncu leta, poudarjajoč dvo-

je: potrebo denarne podpore in pomen podjetja za štajerske Slovence, češ, da bodo listu novi naročniki, društvu pa novi udje »sedaj še tem ljubši, ker je treba tiskarno sv. Cirila postaviti na trdne noge, da nam postane ona prav v resnici ljubo ognjišče za vse naše narodno in literarno življenje.«

Takoj po nakupu (v prvi polovici meseca septembra 1885) so tiskarno preselili v nove prostore, ki so jih za 300 gld. letne najemnine najeli v hiši gđe. Terezije Pöschl na Koroški cesti št. 5, v isti hiši, kjer je bila slovenska tiskarna že v prvih letih svojega obstoja (od Skaze do Pajka) in kjer je ostala (daši premeščena pozneje na dvorišče) do danes. Ko so novemu podjetju iskali primerne naslova, so se odločili za ime prvega izmed slovenskih bratov-prosvetiteljev; bilo je to pač blizu ležeče, ne samo radi prosvetnega značaja podjetja, ampak brez dvoma tudi zato, ker je prav tisto leto zanimanje za slovenska blagovestnika bilo posebno živo. Tako je 24. septembra 1885 »Slovenski gospodar« prvič izšel v Tiskarni sv. Cirila.

Oprema tiskarne in osebje.

Oprema tiskarne je obsegala takrat: 1 brzotiskalni in 2 ročna tiskalna stroja, 1 stereotipni stroj, okoli 15 regalov in 50 omar in omaric s črkami, približno toliko desk za stavek ter odgovarjajoče ostale potrebščine. Namestili so jo v desni polovici pritličja in sicer tako, da je v prostorih proti dvorišču bila stavica, pred to stroji, čisto spredaj (proti ulici) pa uredništvo »Slovenskega gospodarja«.

Obenem z Leonovim inventarjem je novo podjetje prevzelo tudi večino dotakratnega osebja; prestopili so v njegovo službo stavci: Leon Anton Brože, Franc Enzfelder, Boštjan Ferik, Karol Hojnik, Edvard Jonas in Viljem Močnik, strojnik Franc Sakoušek, vajenci Franc Deutschmann, Jožef Peitler, Oton Planinc in Konrad Washuber ter pomožni dela-

Dr. Franc Kovačič.

Naši predsedniki.

Cirilova tiskarna, Katoliško tiskovno društvo in »Slovenski gospodar« je ne-

vec Franc Babič, dočim so neprevzeti ostali samo trije: Maks Leon (sin prejšnje lastnice), stavec Jurij Simončič in poslovodja Lavoslav Kordeš.

Zadnje ovire mesinega sveta.

Ko je tiskarna že bila v novih prostorih ter pod novim lastnikom in novim imenom tudi že obratovala, je mestni svet v Mariboru nepričakovano še enkrat skušal ovirajoče poseči v njeno delo. Povod je dalo vprašanje poslovodje. Dne 5. septembra 1885 je Katoliško tiskovno društvo kot poslovodjo tiskarne prijavilo stavca Brožeta. Še preden pa je namestništvo v Gradcu to vlogo rešilo, jo je društvo umaknilo in 3. oktobra prosilo, naj se kot poslovodja odobri Jakob Otorepec, dotlej stavec v tiskarni »Styria« v Gradcu. Radi uradnih poizvedb se je rešitev zakasnila, zato je mariborski mestni svet 15. oktobra 1885 ustavil nadaljnje obratovanje tiskarne, dokler odobritev poslovodje ne bo uradno prijavljena. Ker bi bilo društvo s čakanjem znatno oškodovano, je njegov predsednik dr. Križanič brzojavno prosil namestništvo, naj vlogo takoj reši. Res se je to zgodilo še isti dan — prav tako brzojavno — in nepotrební intermezzo se je končal brez škode za društvo in tiskarno.



ni občni zbor toliko utrdili voljo, da so že danes zreli za popolno abstinenco.

Abstinenčna organizacija mora imeti v svoji sredini in posebno še na vodilnih mestih žrtve — mučenike — popolne abstinate, ki bodo luč na svetilniku nove organizacije.

Res dobra izvajanja so g. predsednika tako razvnela za takojšen razmah organizacije, da je hotel proti koncu govora pokazati na prisotnih živih vzgledih, kako krepí parmesečna zmernost človeško voljo, zasaja v srce zadovoljnost in podžiga k dobremu.

Govornik se je oziral po svojih zvestih odbor-nikih in bil mnenja, naj vstane brat Lojze ob njegovi levici in pove zbranim, če se ne čuti boljšega, zadovoljnejšga ter delavnejšga, odkar izpolnjuje sklepe treznosti!

Ubogi tajnik Lojze! V spanju je preslišal predsednikov poziv ter obsedel sklonjene glave, dokler ga ni zmajal sosed odbornik. Nenadoma vržen iz krepke dremavice, je hotel kvišku. Odpovedali sta mu obe nogi ter stol in z največjim ropotom je potegnil seboj na tla še mizo izpred govornika, na kateri je stal liter z vodo in kupica.

Prekuc mize, stola, litra, kozarca in tajnika g. Lojzeta je zavrl govornikove besede in zaustavil vsem navzočim sapo . . .

Vse je bilo skraja uverjeno: že starejšega g. tajnika je oplazila kap, kakor se to dogaja tolikokrat.

Eni so odbrzeli po vodo, odborniki so pobirali izpod mize, stola ter črepinj g. tajnika, ki je jasno ter debelo gledal, bil brez vsake opore v nogah in iz ust mu je puhal ne baš prijeten duh po neprebavljenem alkoholu.

Na mah je bila cela dvorana razdeljena na dva tabora: eni so še verjeli v delno kap; drugi in tudi bližnja okolica je bila uverjena, da jih je tajnik grdo potegnul in se ga natreskal nalašč do popolne onemoglosti baš za ustanovni občni zbor.

O kakem zaključku predsednikovega govora in o predlaganju novega in pravega odbora ni bilo ne duha in ne sluha. Med radovedneži je še izbruhnil krohot in ni kazalo drugega, kakor da se je zmuzal celi pripravljalni odbor iz dvorane s predsednikom vred.

Kdaj in kako sta odnesla tovariša Lojzeta Kemperle in Žebot, ni nihče opazil.

življenje, omiko in napredek štajerskih

šev 40letnico svojega delovanja po tiskarnah. Vstopil je kot vajenec v knjigovaznico Kat. tiskovnega društva v Ljubljani ter nadaljeval in končal uk kot črkostavec v tiskarni Kralik (zdaj Mariborska tiskarna) v Mariboru. Začel je kot ročni stavec v Tiskarni sv. Cirila leta 1905 in slavi letos 30letnico nepretrganega dela v podjetju. V dobi 30 let je bil večji del zaposlen kot strojni stavec ter je stavil ta celi dolgi čas »Stražo«, »Slovenskega gospodarja« in »Nedeljov«. Preživel je dobre in slabe čase tiskarne, posebno pa nevarne ob prevratu za časa ponočnega dela in posulega napada »Orju-

Slovencev veljkanskega pomena. Ko je Slomšek l. 1859 prenesel škofijski sedež v Maribor, je vprašal v nekem pismu, ima li Maribor sploh tiskarno, ki bi lahko tiskala uradne škofijske tiskovine. Maribor je sicer imel tiskarno, toda bila je v tujih rokah. Slovenci so močno pogrešali lastno tiskarno in slovensko glasilo, zlasti ko so se po l. 1860 začeli narodnostni boji. Po časovnem redu gre prvenstvo »Slov. gospodarju«, ki ga je ustanovil l. 1867 dr. Matija Prelog. Toda časopis sam brez primerne zaslombe je bil kakor trta brez kola. 15. decembra 1870 je »Slov. gospodar« v št. 50 objavil razglas mariborskih narodnjakov, ki so sklenili ustanoviti slovensko tiskovno društvo, kateremu bi bil namen ustanoviti v Mariboru slovensko tiskarno, kjer bi se lahko počeni tiskali slovenski časopisi. V smislu tega oklica se je res ustanovila l. 1870 v Mariboru »Narod. tiskarna F. Skaze in drugov«. Poleg Skaze sta bila namreč soustanovitelja Tomšič in dr. Prelog. Ta tiskarna predstavlja prve početke današnje Cirilove tiskarne. Kakor je pa »Gospodar« potreboval zaslombe tiskovnega društva, tako tudi tiskarna. Le po tiskovnem društvu je postala tiskarna to, kar je dandanes. Hvaležnost zahteva, da se ob 50letnici spomnimo mož, ki so v najtežjih okoliščinah stali na čelu Katoliškemu tiskovnemu društvu, ki so posredno ali neposredno vplivali na pridobitev in razvoj današnje Cirilove tiskarne. To je častna vrsta društvenih predsednikov.

1. Franc Kosar.

Ta velezaslužni mož, velik častilec in najboljši poznavalec škofa Slomškega, se je narodil v Braslovčah 10. septembra 1823. Njegov stric je bil frančiškanski gvardijan v Kamniku, zato so mladega Kosarja poslali v Kamnik, da je tam dovršil najvišji razred takratne ljudske šole. Med tem je stric postal

frančiškanski provincijal in se preselil v Novo mesto, zato je tudi Kosar študiral gimnazijo tamkaj vseskozi z odličnim uspehom. Modroslovne tečaje je dovršil v Ljubljani, v jeseni 1842 pa je vstopil v celovško bogoslovnico. Med prvimi, ki jih je posvetil novi škof dr. Slomšek l. 1846, je bil Kosar, a ker je bil še premlad, ni bil posvečen z drugimi tovariši, ampak je moral kot dijak končati do 15. septembra, ko je dosegel za mašniški red predpisano starost. Kmalu potem so ga poslali za kaplana v Poljčane, kjer je pa spomlad 1848 nevarno zbolel in je moral za nekaj let v začasni pokoj. Želel je vstopiti k karmelitom ali lazaristom, pa mu je njegovo slabotno zdravje prekrizalo račune. Kot začasni vpokojenec je pisal v Slomšekove »Drobtinice«. Ko je nekoliko okreval, so ga l. 1855 nastavili za kaplana v njegovem rojstnem trgu, v Braslovčah. A že l. 1856 ga je škofijsvo poklicalo k Sv. Andražu v Lavantinski dolini, kjer je takrat bil sedež škofije. Tu je opravljal službo kornege vikarja pri stolnici, obenem pa škofovega dvornega kaplana in duhovnega voditelja bogoslovcev 4. letnika, ki so zadnje leto bogoslovja študirali pri Sv. Andražu. Odslej je ostal v bližini Slomšekovi do njegove smrti.

Ko se je sedež škofije l. 1859 prenesel v Maribor, je Kosar ostal duhovni voditelj ali spiritual. Bil je vseskozi zaveden Slovenec, njegovo načelo je bilo: »Jaz ne sovražim nikogar, tega pa mi tudi nihče ne more prepovedati, da bi ne smel ljubiti svojega ljudstva.« Pa mu je vendar takratno podivjano liberalno nemštvo tudi to zamerilo. Nemški liberalni listi so izlili ves svoj srd na spirituala Kosarja, češ, da vzgaja panslaviste. Moral se je torej l. 1865 umakniti iz Maribora ter je šel za dekana v Kozje, kjer je nekaj časa bil tudi deželni poslanec. L. 1870 ga je cesar imenoval za stolnega kanonika in se je kot tak vrnil v Maribor, kjer je plodonosno deloval do svoje smrti. Leta

1893 je postal stolni dekan, a je kmalu umrl nagle smrti v Iki, kamor je šel iskat zdravja, 16. junija 1894.

Po zmagi nad Francozi leta 1870 je Nemcem močno zrasel pogum; razmerje med Nemci in Slovenci se je zelo zaostriilo. Pa tudi v narodnih vrstah se je bolj in bolj poglobljala razpor med »mladimi« in »starimi«. Pod dojmom teh napetih razmer se je 12. aprila leta 1871 ustanovilo »Katoliško tiskovno društvo«. Za prvega predsednika je bil izvoljen prof. Janko Pajk, ki je pa že v oktobru i. l. odložil predsedstvo ter izstopil iz odbora, ker se je bolj nagibal na stran »mladih«. Za predsednika je bil na to izvoljen kanonik Kosar, ki je v najtežjih okoliščinah šest let vodil društvo.

Že v prvem društvenem letu je odbor pretresal dvoje važnih vprašanj: odkup »Slov. gospodarja« in nakup tiskarne. Že v seji 20. aprila 1871 je bila sprejeta pogodba z dr. Prelogom, ki je prodal društvu »Slov. gospodarja« za 1000 gld. in je s 1. julijem list postal društvena last. Nakup tiskarne se je pa moral odložiti radi pičlih denarnih sredstev, ker bi trebalo za to kakih 16 tisoč gld., a društvo je koncem l. 1871 imelo le 1267 gld. čistega imetja, pač pa se je »Gospodar« l. avgusta 1871 začel tiskati v Narodni tiskarni.

Na drugem občnem zboru 29. aprila 1872 je Kosar navdušeno govoril o namenu in važnosti Tiskovnega društva, a gmotno stanje društva je postajalo vedno slabše; udje so izstopali, »Gospodar« je imel vedno primanjkljaj. Dendovičar je predlagal, naj se »Gospodar« zopet loči od Tiskovnega društva, ali pa mora društvo propasti. Kajpada brez zaslombe Tiskovnega društva bi tudi »Gospodar« kmalu shiral. V teh stiskah je večina odbora 22. aprila 1873 sprejela Homanov predlog, naj »Gospodar« izhaja le po trikrat na mesec. Dalekovidni Kosar se je uprl temu predlogu, ali ostal je v manjšini, pa je napravil priziv na obč-

ne» na Cirilovo tiskarno. Tudi v javnem življenju se je veliko udejstvoval.

Brunon Rotter.

Brunon Rotter rojen 31. VIII. 1881. Učno dobo je bil v Ljubljani pri Bambergu. Pozneje je delal po tiskarnah v Opatiji, v Gorici in v Celju. V Maribor je prišel in vstopil v Cirilovo tiskarno 11. XII. 1911. V povojni dobi je bil v tiskarni faktor in vrši to službo zvesto in na občo zadovoljnost do danes. G. Rotter je tudi znan planinec. Se je na tem polju veliko udejstvoval v težavni popravni dobi.

Tomaž Robar.

Strojni stavec Tom. Robar je umrl po zelo kratki in mučni bole-

Po razbitju občnega zbora.

G. Lojze je bil pravočasno v postelji. Kaj je pravzaprav zagrešil, je zvedel šele drugo jutro v uredništvu.

Glavni urednik »Straže« in »Slov. gospodarja« je bil tedaj g. dr. Anton Korošec. Vsi, kateri so delali pod njegovim vodstvom, trdijo, da je bil strog ter je zahteval točnost, vestnost ter delavnost v službi. Kaj bo rekel in kaj bo učinil g. dr. Korošec v slučaju začasnega tajnika abstinencnega gibanja, je bilo jasno liki beli dan. G. Lojzeta je čakala brca iz uredništva in to ne oziraje se na njegovo ženo in dva majhna otroka.

Povrh je bil g. predsednik še pri dr. Korošču na vse zgodaj na njegovem stanovanju v dijaškem semenišču in mu je poročal, kako neizmerno težko in naravnost podlo se je spozabil — ne nalašč pregrešil njegov urednik!

Ko je prihajal g. glavni urednik po stopnicah Cirilove tiskarne v prvo nadstropje, je prestajal g. Lojze v uredniški sobi trenutke, katerih se bo spominjal z grozo do zadnjega izdihljaja.

G. Kemperle, ki je bil z dr. Koroščem v eni

sobi, je poklical na izgon obsojenega Lojzeta in g. Žebota koj po prihodu šefa na odgovor. G. dr. Korošec je zahteval odkritosrčno izpoved, katere pa ni mogel podati radi trepetu po celem telesu že itak po naravi bolj plahi Lojze. Govoril je mesto njega g. Žebot in čakal ob koncu na izrek najstrožje sodbe.

Strogi šef je premeril vse tri grešnike, se nasmehnil, segel v žep, stisnil vsakemu po eno krono in jih odpustil z besedami:

»Zgubite se k sosedu na golaž ter pivo, da boste po okrepčilu še sploh danes za kako delo!»

Kaj je pravzaprav prešinjalo Lojzeta po čisto nepričakovanem zaokrenu obsodbe vredne zadeve, ne bom popisoval. V povojnih letih mi je zatrjeval premnogokrat, da on zna, kaj se premetava po možganih ter srcu onega, kateremu sporočijo, da je obsojen na smrt.

Nikdar v življenju mu še nista dišala pivo in golaž tako nebeško kakor za ono rajsko krono iz roke g. dr. A. Korošca.

Kako je bilo z abstinencno organizacijo? — Udarec, katerega ji je prizadjal g. tajnik na ustanovnem občnem zboru, je bil tako globok, da naj-

ni zbor, ki je bil sklican na 23. maja 1873. Njegov prepričevalni govor je pa imel uspeh. Občni zbor je zavrgel Hermanov predlog in pritrdil Kosarju, naj ostane »Gospodar« tednik. Njemu torej gre hvala, da je v takratni težki situaciji rešil »Gospodarja«. S trikratno izdajo bi se bilo sicer nekaj prištedilo, a »Gospodar« bi bil izgubil na ugledu in na številu naročnikov. Moralna škoda bi bila večja, kakor gnotni prihranki...

2. Dr. Ivan Križanič.

Dr. Ivan Križanič je potem z malimi presledki vodil tiskovno društvo celih 25 let in si stekel za razvoj našega tiska trajnih zaslug.

Narodil se je ta velezaslužni mož 12. avgusta 1843 v Borecih v župniji Sv. Križa na Murskem polju. Po končani ljudski šoli v Križevcih in v Radgoni je bil l. 1856 sprejet v dijaško semenišče v Gradcu, kjer je študiral gimnazijo. Ko je pa l. 1859 Mursko polje s Slovenskimi goricami prišlo pod oblast lavantinskega škofa, so slovenski semeniščani zapustili Gradec in se preselili v Maribor, kjer jim je škof Slomšek poskrbel za stanovanje in hrano, ker dijaškega semenišča še takrat v Mariboru ni bilo. L. 1864 je končal gimnazijo in v jeseni stopil v mariborsko bogoslovnico. Dne 23. julija 1867 je kot tretjeletnik bil posvečen v mašnika in naslednje leto je prišel za kaplana k Sv. Martinu pri Vurbergu, leta 1871 pa k sv. Magdaleni v Mariboru, kjer je vkljub ogromnemu delu v šoli in v bolnišnici dokončal stroge izkušnje na graškem vseučilišču ter leta 1873 postal doktor bogoslovja. Dne 1. marca 1875 je nastopil svojo novo službo kot profesor svetopisemskih ved stare zaveze, pozneje je zaporedno predaval vse ostale bogoslovne predmete, na zadnje pastirsko bogoslovje prav do svoje smrti. Dne 30. decembra 1885

ga je cesar imenoval za stolnega kanonika lavantinskega. Od l. 1887 do smrti je bil član deželnega šolskega sveta v Gradcu kot zastopnik lavantinske škofije. L. 1901 je postal stolni dekan, a te časti ni dolgo užival. Na Anlno nedeljo 28. julija i. l. je v svoji rojstni župniji posvetil nov veliki oltar. Drugi dan je še ostal med svojimi domačini ter zvečer zdrav in vesel legel k počitku, a ponoči ga je napadla huda bolezen, ki mu je 31. julija ugasnila življenje. Star je bil šele 58 let.

Njegovo razmeroma kratko življenje je polno velikih in zaslužnih del. Osebnost je bil zelo mil, dobrotljiv in blag značaj, izredno marljiv in vesten. Na slovstvenem polju spada med naše najbolj pljudne pisatelje. Na socialnem polju je ustanovil Vincencijevo družbo v stolni župniji za podpiranje revežev, Dijaško kuhinjo za revne dijake, Marijanišče kot zavetišče za revne in brezposelne služkinje. Prav posebno pa je tukaj poudariti njegovo skrb in delovanje pri Katoliškem tiskovnem društvu ter Cirilovi tiskarni.

Prvič je bil dr. Križanič izvoljen v odbor Katoliškega tiskovnega društva 7. marca 1876, naslednje leto je postal že predsednik. Kakor se je prej godilo Kosarju, tako sedaj novemu predsedniku: on sam je bil ves odbor; vsa odgovornost in skrb je padla nanj.

Med tem si je »Gospodar« nekoliko opomogel, gnotno stanje Tiskovnega društva kot založnika se je zboljšalo, število naročnikov se je l. 1879 dvignilo na 1900. Narodna in politična zavest med šatjerskimi Slovenci se je vedno bolj vzbujala. Vse to pa je bilo trn v očeh zagrizenim in starokopitnim nemškimi sovražnikom. Na vsak način so skušali list zatreti ali vsaj močno oškodovati ter uničiti osebe, ki so bile z »Gospodarjem«: v kakšnikoli zvezi. Dočim so nemškoliberalni listi smeli pisati, kar in kakor se jim je zljubilo, so »Gospodarja« radi vsake malenkosti sodnijsko preganjali.

Predsednik Križanič ni lista urejeval, ni pisal nikdar političnih člankov in se mu list ni predlagal v predhodno cenzuro, vendar je imel vsak čas hišne preiskave in bil klican k sodnji. Tista leta neprestanih sodnijskih in časniških progono ostanejo v naši politični zgodovini temno znamenje omejenosti, zlobe in nasilja avstrijske birokracije in njenih domačih in tujih zaveznikov. V tistih neznosnih razmerah je odbor večkrat resno petresal vprašanje, bi li ne kazalo prenesti »Gospodarja« v Ljubljano ali celo v Gradec, a dr. Križanič, dasi je imel vedne sitnosti, je bil vedno za to, naj list ostane v Mariboru.

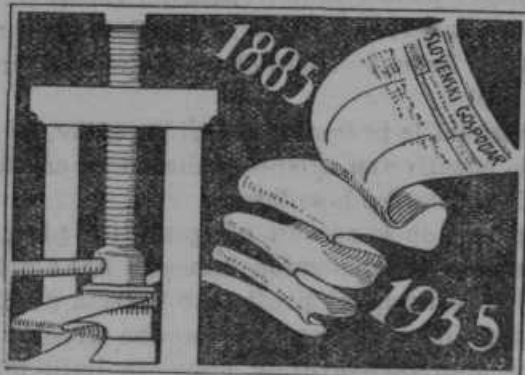
Končno je pod njegovim predsedstvom dozorelo vprašanje radi nakupa tiskarne. Najprej si je društvo moralo priskrbeti koncesijo za lastno tiskarno. Vkljub nasprotovanju mariborskih in graških uradnih krogov je notranje ministrstvo z odlokom 14. julija 1885 št. 7525 društvu podelilo koncesijo (dovoljenje) za lastno tiskarno.

Poslovodja Mohorjeve tiskarne Golé se je ponudil, da sam ustanovi tiskarno, če mu društvo prepusti svojo koncesijo. Društvo na to ni pristalo. Na ponudbo je bila tudi »Leonova tiskarna«. Ta tiskarna je ista, ki so jo leta 1870 ustanovili Skaza, Tomšič in Prelog. Ko se je leta 1872 »Slovenski narod« iz Maribora preselil v Ljubljano, so prenesli v Ljubljano tudi del mariborske tiskarne. Ostali del je kupilo delniško društvo, v katerem je bil Janko Pajk glavni deležnik in je tudi prevzel vodstvo tiskarne, leta 1874 pa jo je celo odkupil od delniškega društva.

Ko je pa Pajk nekoliko let pozneje prišel v denarne zadrege, je prodal tiskarno leta 1879 celovškemu tiskarju Leonu.

Dne 30. julija se je vršil občni zbor Katoliškega tiskovnega društva, ki je imel načelno rešiti vprašanje o nakupu tiskarne. Zborovalci — bilo jih je v vsem 29 — so soglasno in navdušeno sprejeli predlog, naj si Tiskovno dru-

brž niti do pravega odbora ni prišlo in je bilo celotno gibanje v kali udušeno koj pri prvem javnem pojavu.



Dvojni telecion.

Izložbenih oken prodajalne Cirilove tiskarne na Koroški cesti 5 niso veliko spreminjali v predvojnem času in nekaj let po prevratu. Blagopok. g. ravnatelj dr. Anton Jerovšek ni dal veliko na izložbeno reklamo. Bil je resnega mnenja, da je dobro blago in nizke cene njegovemu vodstvu izročene trgovine najboljša priporočilo za nakup.

Sam ljubi Bog znaj, kako je zašel v našo izložbo na Koroški cesti velik plakat in sicer kar v prvih dneh po prevratu. Na dolgo in debelo je bilo tiskano, kar ves obljublja g. general Maister mirnim ter novim državnim razmeram poslušnim meščanom in kakše kazni čakajo zahrbtni prekucuhe.

Plakat je ostal od znotraj nalepljen na obsežno izložbeno šipo, ko je bil položaj Jugoslavije že davno utrjen in ljudje niti govorili niso več, da bi zamoglo biti kedaj drugače, kakor je to odločila mirovna konferenca v Parizu.

Rajni g. dr. K. Verstovšek je bil precej časa poverjenik za prosveto v Ljubljani. V dostojanstvu ter moči poverjenika si je kar sam lastil nekako nadzorstvo nad podjetji in uredništvom Cirilove tiskarne.

Lepega dne ga je po povratu iz Ljubljane v Maribor zbodel v oči oni že skoraj prepereli plakat v izložbi Cirilove prodajalne. Stopil je k ravnatelju g. dr. Jerovškemu s prošnjo, naj odstrani one že davno zastarele obljube ter grožnje, ki ni-

zni v najlepši moški dobi 42 let v mariborski bolnici 3. januarja 1934. Rodom je bil iz Slov. Bistrice ter rojak rajnega ravnatelja g. dr. Jerovškega, na kojega pobudo je tudi stopil kot učenec v tiskarno sv. Cirila, kjer je deloval od učne dobe do prerane smrti 25 let. Dolgo časa je bil metér »Straža« ter »Slovenskega gospodarja«, »Glasnika najsv. Srca« in sploh vseštevilnih listov, ki so izhajali po vojni v Tiskarni sv. Cirila. Ko je naročilo podjetje nove stavne stroje, se je izvežbal pokojni v zelo kratkem času v enega najbolj spretnih stavec na stroj. Bil je zelo vesten pri delu in je izvrševal najbolj

štvo ustanovi lastno tiskarno. Čutili so pa vsi, da bo treba še premagati velike težave in ovire. Kako in kje dobiti potreben denar in pa v tiskarski obrti izkušeno in zanesljivo vodstvo? Isti občni zbor je izvolil tudi nov odbor; predsednik je bil zopet dr. Križanič, odvetnik dr. Glančnik je bil podpredsednik, Ivan Skuhala tajnik, ki pa se ni brigal za društvo, ker se je pripravljaj na odhod na župnijo Ljutomer, zato so zapiski v tej važni dobi zelo pomanjkljivi in površni. Ugotovljeno le je, da je tiskarna od vdove Leonove septembra 1885 bila že kupljena, ker je odbor Tiskovnega društva 30. septembra določil Fr. Ogradija kot svojega zastopnika v ravnateljstvu tiskarne. Takrat namreč Tiskovno društvo ni samo kupilo tiskarne, ampak kupila se je z deleži, ki so jih vložili razni društveniki in organizacije, in ti so bili solastniki tiskarne. Tiskovno društvo je prevzelo le en delež po 1000 gld., dva deleža z isto svoto mariborska posojilnica, duhovsko podporno društvo tri deleže, dr. J. Mlakar en delež po 1000 gld., drugi pa manjše svote po 200 in 100 gld.

Ko je bila tiskarna kupljena, ji je bilo treba spremeniti ime. Dotedanje ime »Leonova tiskarna« ni bilo več umestno. Ime »Tiskarna sv. Cirila« najdemo zabeleženo šele v poročilu občnega zbora, ki se je vršil 28. julija l. 1891, ko je dr. Mlakar poročal, da tiskarna »stoji na trdnih nogah«. Ime »Tiskarna sv. Cirila« so torej člani konzorcija uvedli kmalu po nakupu. V društvenem zapisniku iz let 1886 in 1887, pa 1889 in 1890 sploh ni nič zapisano, ker l. 1888 so mesto J. Skuhale izvolili za tajnika dr. Avgušтина Kuko- viča, ki je pa kmalu nato zbolel in umrl 19. aprila 1889. Leta 1888 je Tiskovno društvo sprejelo v založbo tudi nemški list »Südsteirische Post«, ki je izprva izhajal s prebitkom, pozneje pa je postal za društvo hudo breme in mu je požrl velike svote, predsedniku Kri-

žaniču pa je povzročal enake in še večje sitnosti kakor »Gospodarja«.

Po nakupu tiskarne je prvi hip nekoliko oživelo zanimanje za društvo, potem pa je zaspalo, še odborniki se niso brigali zanj. Predsednik je bil zopet ves odbor. Dr. Križanič je opazil, da tudi tiskarni ni v korist, če ima toliko gospodarjev, kolikor akcijonarjev, zato je na občnem zboru leta 1891 predlagal, naj si novi društveni odbor izposodi toliko denarja, da bo mogel pokupiti vse deleže in bo tako Tiskovno društvo postalo edini lastnik in gospodar tiskarne. Temu se je pa uprl dr. Mlakar in predlagal, naj ostane pri starem, dokler društvo ne dobi na razpolago več denarnih sredstev. Občni zbor je sprejel Mlakarjev predlog, ob enem je izvolil nov odbor, a dr. Križanič ni hotel več sprejeti predsedništva. Odbor se je pa kmalu prepričal, da »po stari poti« ne gre več ter je že v seji 14. dec. 1891 — v nasprotju s sklepom občnega zbora — sklenil, ponuditi izplačilo glavnih deležev in prevzeti tiskarno v svojo last. Gospodje delničarji so le ovirali ureditev in razvoj tiskarne, ki je bila, kakor se je izrazil dr. Pajek, »od zunaj in znotraj umazana«. Posojilnici so izplačali celo svoto, podpornemu društvu in dr. Mlakarju so izdali dolžno pismo, ostale deleže je Tiskovno društvo prevzelo kot posojilo, plačevalo letne obresti in jih polagoma odplačevalo. Konzorcij delničarjev se je razdružil in Cirilova tiskarna se je z novim letom 1892 nepogojno prepisala na ime Katoliškega tiskovnega društva.

Dr. Križanič je še v tej periodi ostal v odboru, a leta 1893 se ni dal več voliti v odbor, pač pa je postal odbornik in podpredsednik zopet l. 1895 ter je ostal predsednik do l. 1901, ko ga je občni zbor 15. julija volil v odbor, a predsedništva ni hotel več sprejeti, kakor bi slutil, da bo 14 dni pozneje — mrtev.

Po l. 1895 se je tiskarsko podjetje naglo razvijalo. V tehničnem oziru je bil storjen važen korak, ko se je l. 1898 nabavil prvi motor za pogon strojev. Nekateri starejši odborniki, med njimi zlasti dr. Mlakar, so se upirali tej »nepotrebnosti novotariji«, češ, toliko let so možje gnali tiskalni stroj (kakor kako ročno mlatilnico), zakaj ne bi še naprej! Dr. Križanič je imel smisel za moderno tehniko, kmalu se je pokazalo, da nabava motorja ni bila »nepotrebna novotarija«, ker v kratkih letih se je moral prvotni bencinski motor s tremi konjskimi silami umakniti večjemu, in ta še večjemu do sedanjega električnega pogona.

Predsednik je imel v teh periodah zopet veliko sitnost zaradi tiskovnih pravnih »Gospodarja« z orehovskim g. Bračkom in radi dolgov, ki so se kopičili od leta do leta pri »Südsteirische Post«, na plačilo pa nihče ni mislil. Še za Križaničevega predsedovanja se je l. 1901 ustanovil list »Naš dom« kot 14dnevna priloga »Slov. Gospodarju«, pa se je lahko tudi posebej naročal po 1 K na leto. Nekateri odborniki so imeli pomisleke zoper nov list, da bo odtegnil naročnike »Slov. gospodarju«. A zgodilo se je ravno nasprotno: »Naš dom« je privabil »Slov. gospodarju« obilo novih naročnikov, obenem pa zaprl pot razširjanju ptujkega »Štaierca«.



kočljiva poverjena mu dela z vso natančnostjo. Pred leti si je bil postavil v Mariboru hišo z vrtno z denarjem, ki si ga je prištedil kot zalo marljiv in varčen stavec. S pokojnim je zgubila Tiskarna sv. Cirila enega najboljših stavecev.

Joško Bendé.

Jože Bendé se je rodil v Studencih pri Mariboru l. 1897. Uslužben je v Tiskarni sv. Cirila kot ročni stavec, metér vseh listov in stereotiper 18 let. Veliko se je pretrudil in potočil marsikatero potno kapljo, da bi dal listom Cirilove tiskarne lepo in prikupljivo zunanjo obliko. Upamo, da bo obhajal v podjetju marsikateri jubilej.

so več v skladu z urejenim položajem in kričijo v javnost, da šepa osobje trgovine par let za drugimi trgovci.

Dobri Jerovšek je odpravil g. poverjenika z izgovorom, da je voditeljica trgovine ključ od izložbe nekam založila in sploh je največja nevarnost za dragoceno šipo, če bi veliko in težko okno, na katerem je prilepljen plakat, odprli.

Ker ni ničesar opravil g. Karl pri ravnatelju, se je začel usajati nad piscem teh vrst v uredništvu in ga obkladati s starokopitnostjo. Poslušal sem pokorno očitke in pripomnil ob koncu pridige, kaj dobim, če bi se zadeva z odstranitvijo plakata uredila takoj:

»No, no . . . hm«, je godrnjal stari in nadaljeval: »Če Jerovšek ni poslušnil mene kot poverjenika in prijatelja, pa bo Vas, mladič!«

V Cirilovi tiskarni sta bila tedaj dva telefona. Enega smo imeli v uredniški sobi, drugi je bil v podolgastem prostoru pri trgovini.

Nisem zahteval od g. poverjenika nagrade v golažu in pivu, mirno sem sedel k telefonu v na-

šem uredništvu in poklical številko v trgovini. Javila se je prva prodajalka. Uživel sem se takoj v položaj tedajnega policijskega komisarja, posnel njegov zadrezasti glas in prosil na telefon g. ravnatelja.

V dobri minuti se je odkašljeval g. Jerovšek v govorilnik in prosil, kaj da želi g. komisar.

Kar najbolj resno sem mu zabičal, da sem že prejel par ovadb glede onega plakata v izložbi. Taki stari nalepki samo dražijo občinstvo in škodujejo ugledu nove države. Zagrozil sem z globo več sto kron, če plakat takoj ne zgine iz okna.

Po teh besedah sem odzvonil. Pogovor je bil končan in vem, da je napravil na g. ravnatelja najglobokejši utis.

G. poverjenik me je gledal začudeno, zmajeval z glavo in bil na glas prepričan, da me je g. Jerovšek spoznal in bo koj v uredništvu.

Ravnatelja ni bilo od nikoder. Čakala sva pol ure in sem spremil g. poverjenika po stopnicah na ulico.

Ne bo mi zginil nikoli iz spomina začuden obraz g. dr. Verstovškega. Ostal je na cesti, pre-

3. Lovro Herg.

Ko je l. 1891 dr. Križanič odklonil predsedništvo, je bil na njegovo mesto izvoljen kanonik Lovro Herg, ki je pa bil na čelu Tiskovnemu društvu le do občnega zбора 10. julija 1893, ko je odklonil ponovno izvolitev. Najvažnejše za njegovega predsednikovanja je bilo to, da si je l. 1893 tiskarna nabavila nov tiskalni stroj, kar je za tisti čas pomenilo velik napredek, a nekaj let pozneje se je ta stroj rabil le še za postranska opravila. Obenem je pod njegovim predsedništvom l. 1892 Cirilova tiskarna prešla v popolno last »Katoliškega tiskovnega društva«, kakor je bilo že povedano.

Ob koncu njegovega predsednikovanja je mogel odbor poročati občnemu zboru, da je tiskarna »sedaj dobro urejena«. Važna je pod njegovim predsedovanjem sprememba v uredništvu »Slovenskega gospodarja«, ki je zadnja leta vedno bolj hiral. Za urednika je bil nastavljen l. 1894 Franc Korošec, takrat prefekt v dijaškem semenišču, pozneje nadžupnik pri Sv. Križu pri Rogaški Slatini († 1934). On je vdahnil listu novega duha ter je od tega časa število naročnikov stalno in naglo ravnalo.

L. Herg je bil rojen v Središču 9. avgusta 1829. Gimnazijo je študiral v Varaždinu, modroslovje in bogoslovje pa v Gradcu, kjer je bil 25. julija 1852 posvečen v mašnika. Služboval je kot kaplan pri Sv. Marjeti v Rabski dolini, potem pa pri Sv. Jakobu in Sv. Juriju v Slov. goricah. Herg je bil že od dijaških let navdušen prijatelj »ilirskega pokreta« ter je že kot kaplan začel pisateljati, spisal je prvi molitvenik »Venec pobožnih molitev in sv. pesmi«. S tem je obrnil na sebe pozornost škofa Slomškega. Po preselitvi škofijskega sedeža l. 1859 je Herg prestopil v lavantinsko škofijo in Slomšek ga je poklical za profesorja na novoustanovljeno bogoslovno učilišče v

Mariboru. Herg pa se ni čutil poklicanega za to službo in je čez leto dni odšel za župnika v Limbuš, kjer je ostal 19 let, do l. 1880, ko je 11. novembra postal stolni kanonik. L. 1901 ga je papež odlikoval z naslovom apostolskega protonotarja. Umrl je kot stolni prošt 28. avgusta 1906. Vse svoje življenje je bil zaveden Slovenec in je rad podpiral vsako narodno podjetje.

4. Dr. Jožef Pajek,

gimnazijski profesor v Mariboru, je bil le kratko časa predsednik in iz njegove dobe ni kaj posebnega zaznamovati. Umrl je kot stolni kanonik 25. julija l. 1901.

5. Dr. Martin Matek.

Ime dr. M. Mateka, stolnega prošta, je tesno združeno z napredkom Katoliškega tiskovnega društva, Cirilove tiskarne in »Slov. gospodarja«. Na 12. občnem zboru tega društva 28. julija 1891 je bil prvič izvoljen v odbor in pozneje je bil več let zaporedoma društveni tajnik. Z Novim letom 1892 je postala tiskarna sv. Cirila popolnoma last Katoliškega tiskovnega društva. Na občnem zboru 16. julija 1901 je bil dr. Matek izvoljen za predsednika društva in od takrat pa do svoje smrti 23.

Franjo Baš.

Iz narodnih bojev Tiskarne sv. Cirila.

Do leta 1891, ko se je ustanovila v Celju Hribarjeva tiskarna, je bila Tiskarna sv. Cirila edina narodna tiskarna na Slovenskem Štajerskem; v Podravju pa je ostala edina do poprevalne dobe. Kulturno, gospodarsko in politično razvijajoči se Slovenci so v ustavnih dobi začeli terjati narodnopolitično enakopravnost z Nemci, kateri so pa hoteli svoj prevladujoči položaj iz časov pred letom 1848 obdržati tudi

junija 1930 je načeloval društvu, odn. zadrugi Tiskarne sv. Cirila. Rajni stolni prošt je soudeležen velikih zaslug, ki jih je Tiskovno društvo pridobilo za narodno probudo, za dvig katoliške zavesti in za razširjenje krščanske in narodne kulture med slovenskim ljudstvom na Slovenskem Štajerskem.

Blagopokojni prošt se je rodil 15. novembra 1860 v Gornjemgradu. Mašniško posvečenje je prejel 20. julija 1883. Kaplan je bil v Slov. Bistrici, nakar je študiral cerkveno pravo v Rimu od l. 1884 do 1886. Kot doktor cerkvenega prava je prišel za kaplana v Žalec, nato je bil nemški pridigar v Celju, odkoder je bil poklican na mariborsko bogoslovnico kot profesor cerkvenega prava l. 1889. Podravnatelj bogoslovja je bil od 1890 do 1909; ravnatelj bogoslovja od 1909 do 1916. Stolni kanonik je postal l. 1902, infulirani prošt pa l. avgusta 1917. Po smrti rajnega škofa dr. M. Napotnika je opravljal škofijo kot kapiteljski vikar od 15. maja 1922 do 17. julija 1923. Ob 700letnici lavantinske škofije je bil odlikovan z redom sv. Save.

Šesti predsednik

je sedajni stolni prošt dr. Maksimilijan Vraber.

križal obe roki na prsih in gledal nemo proti izložbi Cirilove prodajalne.

Veliko in težko izložbeno okno je bilo odprto ven na cesto. Sam ravnatelj ga je podpiral z rokami. Plakata že ni bilo več. Prodajalka je umivala in brisala z mlačno vodo s šipe zadnje preostanke papirja in kleja.

Pri pogledu na učinek telefonske grožnje policijskega komisarja se g. poverjenik ni smejal. Potuhnul se je, zresnil obraz in vprašal prijatelja, odkod naenkrat ključ in taka turška sila z odstranitvijo plakata.

G. Jerovšek je bil v največji zadregi. Praskal se je za ušesom, parkrat izustil običajni: »No, ja«, predno se je izpovedal, kako in s čim mu grozi policija, če ne odstrani takoj zastarelih prevratnih spominov iz izložbe.

V zahvalo za policijsko pomoč sem dobil tečen predjužnik. Po skrbnem osnaženju šipe velikega okna so izložbo zopet zaklenili. Ostala je

najbrž zaprta, dokler ni prišel v podjetje za podravnatelja g. Franc Hraštelj.

Šele par mesecev po doživljanju z zastarelim plakatom je g. Vesenjaka tolmačil g. Jerovšku zadevo z dvema telefonoma v hiši. Blagi gospod ravnatelj mi nedolžne potegavščine ni štel v zlo. Zaguncal se je v krčmi v Benetkah ob Dravi na eni nogi stola, si popravil kubo smodko v ustih in godel na odpustljivo plat: »No — ja! Dr. Verstovšek je v težki boleznini potreben zabave.«



Invalid tiskarne sv. Cirila.

Uslužbenci v tiskarni so izpostavljeni raznim nevarnostim in to predvsem strojniki, ki tiskajo časopise, knjige in razne tiskovine. Največ od vseh nastavljenec tiskarne je doslej prestal strojnik Ernst Frankl, ki je popolni invalid. Ko je še bil učenec, mu je zdrobil veliki stroj za tiskanje desničo tako, da so mu jo morali v bolnici odvzeti v zapestju. Z eno roko se je izučil za strojnika in je na občo zadovoljnost vršil to službo do 9. dec. 1931. Ta dan je tiskal na nov stroj.

Brez lastne krivde, zgolj slučajno, kako se je to zgodilo, sploh ni mogoče dognati, je tis-

le v interesu slovenstva, tako da bi v slučaju, ko bi bili Slovenci na Slovenskem Štajerskem in zlasti v Podravju brez narodne tiskarne tudi brez možnosti in sposobnosti vzdrževati lastni tisk, s tem pa tudi nesposobni za vsak večji narodnopolitični in kulturni pokret; nesposobni pa bi tudi bili za vodstvo narodnostne obrambe pred Nemci in nesposobni preporoditi ponemčene in narodno nezavedne kraje, kakršnih je bilo pred 50 leti zlasti v okolici naših mest in na narodnostni meji še mnogo.

S tem pa, da so imeli štajerski Slovenci v Tiskarni sv. Cirila podano možnost in predpogoj za narodnopolitični razvoj in narodno delo sploh, je postala Tiskarna sv. Cirila prvenstveno štajersko narodno središče. Narodno delo Tiskarne sv. Cirila je bilo ofenzivno in defenzivno. Ofenzivno se je izražalo v narodnem probujanju domačega človeka, v propagiranju slovenskega političnega programa ter v načelnem usmerjevanju slovenske štajerske politike. Defenzivno pa v borbi proti štajercijanstvu in nemštvu, ki sta šla za onemogočenjem slovenskega naravnega razvoja, s katerim so bile zvezane prirodne politične in jezikovne pravice.

V borbi proti nemštvu so listi, izhajajoči v Tiskarni sv. Cirila, v začetku zlasti »Slovenski gospodar« in »Südsteirische Post«, pozneje poleg »Slov. gospodarja« »Südsteirische Presse«, »Naš dom: in »Straža«, s pozitivnim in ofenzivnim propagiranjem narodnega programa prebudili slovensko štajersko deželo, da je iz leta 1860 politično nemške zemlje postala v 10 letih narodna, razen v Podravju, kjer pa je slovenska politična akcija zmagala v 80 letih preteklega stoletja. S tem se je moralo nemštvo umakniti v mesta, katero je zlasti v XX. stoletju branilo z vsemi silami. Leta 1904 je n. pr. v Mariboru sklenil občinski svet, da so prepovedani vsi slovenski napisi, ki visijo

od hiš kot izveski na cesto. To je bil slučaj tudi pri Tiskarni sv. Cirila, kjer so v poletju 1905 policijski organi izvesek s slovenskim napisom nasilno odstranili. Poleg političnih oblasti pa je branila nemški značaj slovenje-štajerskih mest zlasti ulica, ki je nasilno ogrožala slovensko narodno imetje v naših mestih. Napad na poslopje Tiskarne sv. Cirila po septemberskih dogodkih nam nudi med drugimi tozadnevni primer in enako nemške demonstracije ob izbruhu svetovne vojne leta 1914. Nevarnost položaja, v katerem je delovala Tiskarna sv. Cirila kot središče akcije za majniško deklaracijo pa predstavljajo prevratni dnevi, ko je morala tiskarna delati ponoči ob zaprtih in s slovenskim vojaštvom zastraženih vratih, da je tako bila zavarovana na eni strani pred eventualnimi napadi nemških zelenih gardistov, na drugi strani pa, da je ostalo delo v tiskarni tajno. Če označujejo ti primeri položaj Tiskarne sv. Cirila proti političnim oblastem in proti ulici, moramo kot nevarnega nasprotnika omeniti še državno pravdnštvo, ki je zlasti v XX. stoletju rigorozno nastopalo proti slovenskemu mariborskemu tisku ter ga z zaplembami in sodnimi postopanki potiskalo k tlom. Obsodba F. S. Šegule, urednika »Südsteirische Presse«, v zadevi arheoloških izkopavanj pri Sv. Roku na Hajdini, in Anton Korošca, urednika »Slovenskega gospodarja«, v zadevi »ogrožanja javne varnosti« leta 1901 sta značilna primera za razmere, radi katerih so se slovenski listi umikali iz Štajerskega v notranjost Slovenije in radi katerih je že samo vzdržanje slovenskih listov v Mariboru zgodovinskega pomena.

Kakor se je borila Tiskarna sv. Cirila s svojim tiskom proti nemštvu v naših mestih, tako se je borila na deželi proti štajercijanstvu. Proti štajercijanstvu je začelo Katoliško tiskovno društvo izdajati »Naš dom«, obenem z njim pa se je okoli »Našega doma« or-

ganizirala slovenska mladina. Iz narodnih in kulturnih razlogov je bila najbolj ostra borba štajercijanstva naperjena baš proti listom iz Tiskarne sv. Cirila, ki so nosili s svoje strani glavno težo borbe proti štajercijanstvu v naši deželi. V brezobzirnem napadanju štajercijanskega pokreta in v energični obrambi slovenskih podeželskih položajev pred štajercijanstvom leži v XX. stoletju povdarek slovenskih narodnih bojev na Štajerskem sploh. S štajercijanstvom pa sta bila na deželi najožje zvezana Schulverein in Südmarka, proti katerima je zopet časopisje iz Tiskarne sv. Cirila vodilo v Podravju najintenzivnejšo borbo. Značilen primer teh bojev je Št. Ilj v Slov. goricah, kjer je gibanje z izhodiščem v Tiskarni sv. Cirila ustavilo nemško prodiranje, dalo občini slovenski značaj, zraven pa utrdilo naše obmejne narodne postojanke med Sv. Križem in Velko.

Borbe s štajercijanstvom so dvignile borbenost slovenskega človeka na Slovenskem Štajerskem do vrhunca, ga miselno preokrenile od regijonalizma in mu dale visok narodni zalet. Pripravile so ga za obstrukcijsko politiko v Gradcu, ki je samo izraz dvignjene narodne zavesti, obenem pa ustvarile podlago za mogočno deklaracijsko gibanje v letih 1917 in 1918. In izhodišče pokreta za majniško deklaracijo je bila Tiskarna sv. Cirila. Z deklaracijskim gibanjem se strne protinemški in proti štajercijanski pokret v enotno narodno gibanje, katerega je s svojim tradicijskim delom pripravila v Podravju baš Tiskarna sv. Cirila.

Da pa so bila ta narodna dela sploh mogoča, gre Tiskarni sv. Cirila največja zasluga v dejstvu, da je kljub vsem težkočam v Mariboru sploh vzdržala, in da je na ognjenih podravskega tleh vse svoje delo stavila v službo narodnosti. Z načelnim katoliškim stališčem je dala narodnemu gibanju trdno kulturno osnovo, ki je omogočala brez-

karski stroj naenkrat pograbil njegovo roko in jo potegnil med varjarje skoro do lakta.

K sreči je pa bil v dvorani še drugi strojnik, ki je na klic poneačenega zaškrnil električni tok in zaustavil stroj. Poklicali so rešilni oddelek. Merali so težki stroj razdreti, da so izvlekli popolnoma zdrobljeno Franklovo roko. Prepekljali so ga koj v mariborsko bolnico in še isti dan v Gradcu v poseben zavod za zdravljenje zdrobljenih udov. Vsi v tiskarni smo bili prepričani, da bo sirota čisto ob levico kje pri rami. Hvala Bogu, ni se zgodilo najhujše, ker je prišel v roke najbolj priznanim strokovnjakom, ki so mu zdroblje-

Zadnji »šlager«.

Sem precej pisal za časopisje Cirilove tiskarne pred in med vojno. Nekaj čisto družega je dopisnik kakor urednik. Po prevratu so me napravili za urednika listom, katerim sem bil poprej sotrudnik.

Nalogo vpeljave v uredniške posle ter skrivnosti za mojo osebo je prevzel g. Franjo Žebot, ki je imel za seboj temeljito prakso pod vodstvom g. dr. Korošca. Franček mi je razlagal pogostokrat, kako mora zgledati časopis na zunaj ter po vsebini, da bo dobrodošel javnosti. Učil me je, da naj bo vsaka številka nacifrana ter nališpana kakor kaka frajlica.

Za privlačnost zunanje oblike je treba jemati debele naslovne črke. Članke je treba razčleniti z v oči padajočimi podnaslovi, a vse za obleko in dušo časopisa so in bodo ostali »šlagerji«.

Učitelj se je zavedal, da ne razumem prav strokovnega izraza »šlager«. Razlagal je, da pomeni ta beseda udarne sestavke, kojih kratka, debelo in mastno tiskana vsebina se nanaša na

izredna razkritja v nasprotnem taboru, na izredne napade, umore, poboje, tatvine in tudi druge privlačne zanimivosti. Za res prave »šlagerje« je treba večletne uredniške prakse, temeljitega poznanja okusa naročnikov in časa, v katerem živimo in se gibljemo.

Obljubil mi je, da me bo zalagal s »šlagerji«, ki bodo zalegli, on — mož iz dr. Koroščeve udarne šole.

Vzgojitelj je držal obljubo in kinčal »Stražo« in »Gospodarja« s »šlagerji«, ki so deloma držali in jih je bilo treba redkoma preklicavati ali dati zanje odgovor pred sodnikom.

Po prevratu je še precej časa primanjkovalo raznih življenskih potrebščin za dom in gospodarstvo. Moj uredniški kažipot g. Žebot je bil pravi mojster v tem, da je iztaknil zaloge živil, semen, poljedelskih strojev itd. Takale razkritja so mu bila zelo dobrodošla za »šlagerje«, ki so tudi resnično vlekli, če so le bili istiniti.

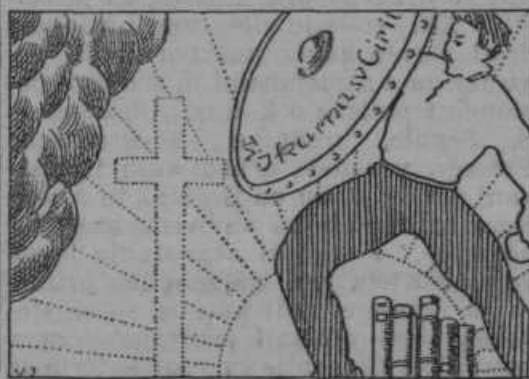
Velika podpora ter zaloga živilskih »šlagerjev« je bila g. Žebotu Kmetijska zadruga v Ra-

kompromisna stališča, kakršnih žal niso mogli doseči Slovenci na Koroškem. Z vzdržanjem v Mariboru je dobil Maribor svoj narodnopolitični pomen. Predstavljam si slučaj, da bi bila Tiskarna sv. Cirila mesto v Mariboru n. pr. v Celju. Maribor bi bil brez svoje narodnopolitične hrbtnice in narodnopolitični pomen Maribora za slovenstvo bi bil malenkosten, sličen narodnopolitičnemu pomenu Ptujja. Z narodnim delom Tiskarne sv. Cirila kot izhodiščem borbe proti slovenještajerskemu nemštvu in štajercijanstvu je postal in ostal Maribor prvo in najvažnejše središče narodnopolitičnega življenja štajerskih Slovencev, obenem pa edino narodnopolitično središče slovenskega Podravja.

In ko so nastopile usodne ure prevrata leta 1918, takrat je moral mednarodni svet na mirovni konferenci v Parizu upoštevati to dejstvo, takrat so morale mednarodne komisije na naši narodnostni meji videti slovenske župane in občinske svete, ki so prišli na svoja mesta baš po uspešnih narodnih bojih, katerih generalštabno vodstvo je bilo v Tiskarni sv. Cirila. To dejstvo je moral upoštevati tudi nemški meščan; kajti edini stik med Narodnim svetom in med mariborskim, pa tudi podravskim prebivalstvom, so bili ob prevratu lepaki in plakati iz edine slovenske mariborske in podravske tiskarne, iz Tiskarne sv. Cirila. V pravem in odločilnem trenutku je tako dozorel sad dela desetletij.

Življenje štajerskih Slovencev v drugi polovici XIX. stoletja je bilo življe-

nje narodnopolitičnega preporoda. V XX. stoletju pa se je razvilo radi pritiska nemštva iz mest in štajercijanstva na deželi v pretežno narodnoobrambno življenje tako, da je doba od oktoberskega diploma pa do prevrata zgodovinska doba narodnih bojov. V zvezi s tem pa je Tiskarna sv. Cirila osrednja točka zlasti podravske narodne obrambe in to predvsem radi tega, ker je bilo uspešno narodnoobrambno delo mogoče šele z njo. V narodnih bojih na Slovenskem Štajerskem je bila Tiskarna sv. Cirila izhodišče dela na narodnopolitičnem preporodu Slovencev, borbe proti nemštvu in štajercijanstvu, kar se je med svetovno vojno strnilo v enotno narodno gibanje za Jugoslavijo. Od Tiskarne sv. Cirila je odvisel narodnopolitični pomen Maribora, kateremu je dajala Tiskarna sv. Cirila značaj slovenskega narodnega in političnega središča. Tiskarna sv. Cirila je tako eden od odločilnih faktorjev v narodnih bojih Slovenskega Štajerskega in Podravja za slovenstvo in za Jugoslavijo.



in njive, te spremlja pazno oko ponosnega visokega stolpa z novo sivkasto-bele obleko okrašene cerkve sv. Jerneja. Od leve te pozdravlja Sv. Jožef s svojima nekoliko potlačenima stolpoma ter se radovedno steguje iznad mestnih poslopj in ozira za teboj samostanska cerkev in mestna občinska hiša, na desni pa ti dela kratek čas precej živahen promet po beli cesti in pa dva- do trivagonski vlak, ki prav pridno skrbi za prevažanje in odvažanje med mestom in »glavno« postajo.

Greš malo navkreber, te že pozdravljata dva dozdevna stolpčka, ki pa se kmalu spremenita v navadna dimnika na precej novem poslopju. Na »Grilovem« si! Od tam naprej — mimo Bedenikove kapele presv. Srca — stoji nad velikim, pametno urejenim sadonosnikom mogočno gospodarsko poslopje, med njim pa in med ob cesti na desno postavljenim enonadstropnim novim domom se nahaja stara udobna domača hiša Grilova. Na to hišo se z veseljem spominja, kdor jo je v zadnjih treh desetletjih obiskal. Krasila bi jo naj vsaj daleč vidna spominska plošča z besedilom: »25. 5. 1874 je bil v tej hiši rojen in je 15. 8. 1897 svojo novo mašo obhajal dne 31. 10. 1932 v Mariboru umrl in v Slov. Bistrici pokopani monsignor dr. Anton Jerovšek, dolgoletni ravnatelj Tiskarne sv. Cirila in tukajšnjim rojakom nepozabni dobrotnik.« Pa ne samo domačini, ampak tudi vsi in še osobito štajerski Slovenci bi se naj hvaležno ozirali na ta dom, na hišo, ki nam je dala takega moža kristalno čistega značaja, nemahljive odločnosti v cerkvenih zadevah in pravičnih rečeh, praktičnega razuma, občudovanja vredne nesebične delavnosti, pa tako otroške ljubezni do svoje rodne grude in krščansko-preproste domačnosti do svojih prijateljev in znancev.

V hvaležnem spominu ga ima cela Slov. Bistrica, kjer sem še ob letošnjem veličastnem obhajanju šentjer-

J. K. Vreže.

Monsignor dr. Anton Jerovšek.

Kdor ljubi lepoto slovenskih pokrajin, si sladko napeti želi: »Slovenski svet, ti si krasán, nebo te je ljubilo, da te tako je okrasilo«, naj stopi prilično

tudi v Spodnjo Novo vas, oddaljeno kakih 20 minut od Slov. Bistrice. Ob bistrem potoku, ki žene mline in žage ter na desno in levo napaja travnike

čajah, koje oče in vodja je bil rajni poslanec Pišek iz Orehove vasi. Pišek in Frančišek sta bila velika prijatelja. Žebot je tudi skrbel s »šlagerji« za reklamo rački zadrugi, ki je zalagala kmečki svet z vsem mogočim, kar so ljudje nujno rabili.

Nekega dne si je zapalil g. Franjo v uredništvu viržinko in je spustil izpod svojega peresa kar dva »šlagerja« za »Slov. Gospodarja«. Eden je oznanjal kmetom vagonko zalogo rdeče soli za živino, drugi ajdo za seme, katere sploh tedaj ni bilo dobiti. Živinska sol in semenska ajda sta bili po »štagerskem« oznanilu v več stokilogramski zalogi v Kmetijski zadrugi v Račah.

Oba omenjena »šlagerja« je čital v »Gospodarju« g. Ivan Baznik, tedaj kaplan v Selnici, ki je nekaj let pozneje utonil kot haloški župnik v Dravi pri Breznu. Gospod je romal od hiše do hiše po župniji in beležil kedo in koliko da rabi ajde za seme. Seznam je narasel v nekaj vreč, za kojih prevoz so bili potrebni trije vozniki. S

tremi konjskimi vpregami se je odpravil iz Selnice ob Dravi v Rače k očetu Pišekju po ajdo. Zadruga ni imela niti enega ajdinega zrna. Ajdni »šlager« je bil sicer naročen odnekod, a bo priromal bogznaj kedaj. Vsakdo si lahko predstavlja, da je g. Baznik upravičeno zabavljaj že v Račah. Sprevidel je hitro, da tiči glavni krivec njegovega zastonjske voznje v uredništvu »Gospodarja« in hajdi nad nas. Kdo je poznal orjaka Ivana z jeznim pogledom in gromovitim glasom, ta si bo že naslikal v duhu, s kakim peklom je prirohnel v Cirilovo tiskarno in pustil kot dokaz časnikarske potegavščine tri voznike na cesti pred tiskarno. Za božjo voljo ter pet ran Križanega sem ga rotill, naj mi ne izstrosi duše iz telesa, saj sem samo poskusni učenec Fr. Žebota z dr. Koroščevo desetletno prakso v »šlagerjih«.

Tudi toliko uvidevnosti je prešinilo po daljšem moledovanju g. kaplana, da me je izpustil in odhitel nad šlagerskega mojstra v drugo sobo z okni na Koroško cesto. Naenkrat je odjeknil potresni zaloput vrat na Žebotovi pisarni in razljuteni Baznikov: »Prekvata duša, saj ga ni ni-

ne kosti naravnali, da so zacelile in mu ni bilo treba levice odrezati. Po nepopisnih bolečinah je ozdravel toliko, da si vsaj nekoliko lahko pomaga z eno še kolikortoliko preostalo roko, vendar za stronjika ni več. G. Frankl je popoln invalid in skromno živi s svojo družino od podpore, katero mu nakazuje stanovska organizacija. Na težko dvakrat ponosrečenem Franklu lahko sprevidi vsak v tiskarski stroki nepoučen, kako nevarna je služba tiskarskega strojnika.

Blaž Klavžer.

Menda celi odrasli Maribor pozna našega dobrega Blaža, ki se je rodil 31. jan. 1863 v Ko-

nejske nedelje slišal besede: »Oj, ko bi danes bil še rajni msgr. Jerovšek med nami!« Trajno hvaležna mi pa poleg drugih zavodov in ustanov ostane posebno naša letošnja jubilentka, Tiskarna sv. Cirila, in želi ob 50letnici svojega obstoja vsaj trohico te svoje hvaležnosti izraziti z naslednjimi skromnimi vrsticami o spominu nanj in o njegovi očetovski skrbi za njo.

Jerovšekov zemski raj.

Lep razgled se nam nudi na Grilovi domačiji — odprt tje doli na vinorodne Haloze, Donačko goro in Boč ter na konjiško in vitanjsko gorovje. Iz leve nas postrani gleda južno pobočje, od spredaj pa se nam razkriva mogočno oprsje gozdnatega in v nižjih legah vinorodnega Pohorja, ki daleč tje doli prori Ptujski gori svoje zaklade poriva. Pa ta lep pogled tje proti Št. Jerneju, Sv. Joštu, Prihovi in Sv. Venčeslu, tje gori proti čadramski Sv. Barbari, konjiški Sv. Ani, zrečki Brinjevi gori ter k Sv. Kungoti in Keblju in tje v višave Sv. Treh kraljev z novim turistovskim domom, in na Tinje! Na pohorskem vrhu pa mogočno stoluje Sv. Arah in se ti zdi, da je ravno prišel iz ruške ali mariborske strani in se strmé vstavil nad Sv. Martinom, da občuduje naša rodovitna polja tje doli proti Laporju, Črešnjevcu in Poljčanam, in gleda lepe naše sadonosnike in slavne vinograde tam po Visolah, Kovači vasi ter Ritoznoju in še osobito tam okoli Sv. Marjete.

V tem lepem kraju krščansko lepo živi in pametno gospodari svojemu narodu vedno zvesto in katoliški Cerkvi zmeraj vdano ljudstvo, ki ima po večini lepe domove in predvsem za lepoto hiše božje pržrtvovalno skrbi. Od vseh strani se oglašajo vbrani zvonovi in povsod imajo okusno prenovljene cerkve, posebno še v Slov. Bistrici, koder te že novo stopnjišče iz mesta navzgor in pa krasna zunanjščina svetišča vabi prijazno, da stopiš v novopo-

slikano in vseskozi lepo urejeno cerkev sv. Jerneja. V tem kraju je našel svojo srečo znani dr. Josip Vošnjak, ki je zadnja leta na Visolah preživel, tukaj se je čutil srečnega rajni kanonik Hajšek, ki je svojo župnijo Slov. Nizo nazival, in tukaj je zibelka tekla č dr. Žolgarju, bivšemu avstrijskemu ministru in slavnemu juristu-strokovnjaku.

Sin tega kraja in rojak takega ljudstva ter njegov iskreni ljubitelj in velik dobrotnik je tudi naš rajni Anton.

Po očetju Jerovšek iz ponosne Lipakove hiše konjiškega Tepanja je bil nečak škofa Napotnika, po materi Mariji roj. Zorko pa je živo spominjal na našega najodličnejšega rojaka služabnika božjega škofa A. M. Slomšeka. Zdi se mi, da si je že v mladih letih od obeh teh strani sestavil in uredil svoje življenjske smernice ter si odločil pot, po kateri hoče hoditi in doseči pohvalo: »Prav, dobri in zvesti hlapec; ker si bil v malem zvest, te bom postavil čez veliko; pojdi v veselje svojega Gospoda (Mt. 25, 21)!« Očetova odločnost in jasna beseda, trdna volja in praktično udejstvovanje in Napotnikova gorečnost in pa velika zgovornost ter materina pobožnost in skromnost in Slomšekova milina srca, ljubezen do ljubega doma, njegovih pesem in navad, skrb za dobrobit slovenskih rojakov in njihovo prosveto na krščanski podlagi in neomajno zaupanje na božjo pomoč — vsega tega se je že v mladih letih navzel in v svojem mehkem srcu dosledno gojil.

V domači šoli in mariborski gimnaziji si je s svojim lepim vedenjem in pridnim učenjem pripravil pot v bogoslovje, katerega končni uspeh in krona je bila nova sv. maša v domači župni cerkvi 15. 8. 1897. leta.

V rojstni vasi in v strogem varstvu jubih staršev je preživel svoja mlada rečna leta in se pripavil in vsposobil za naporno delo resnobne moške dobe, v kateri je tako vro vporabljal svoje talente in jih bogato nalagal. Nikdar

je ni več pozabil. Če je le količkaj prostega časa dobil, doma — po zimi pri peči, po leti pod lipo — ga je hotel preživeti v prijaznem razgovoru o domačih razmerah in opravljenem ali nameravanem delu. In če je posebno imenitno delo izvršil, ali se iznebil velikih skrbi, domov je hitel in tu s svojimi domačimi in spremljajočimi prijatelji domače kramljal in veselo prepeval. Prijetno ga je bilo spremljati po domačih poljih in travnikih, sadonosnikih in obširnih gozdovih ter spoznavati, kako mu je znano vsako kmetško opravilo in kako tudi najboljše tozadevne nasvete dajati zna. Ganljivo je bilo gledati, kako sosede zaupno k njemu prihajajo po nasvete zdaj v občinskih, v davčnih in drugih denarnih zadevah, zdaj glede kupčij in prodaj ali sodnijskih ali političnih vprašanj. Bil je z vsakomur prijazen in ljubezniv ter jim je vse tako tolmačil in obrazložil, da so zadovoljni odhajali od njega.

Seveda nas je pa bilo na prijaznem hribu vse polno, ko so mu že pred vojno blago mater in kmalu po preobratu tudi očeta in pozneje še brata-gospodarja Janeza in sestro Micko ter tri tedne za njo še za gospodarja odločnega nečaka na slovenjebistriško pokopališče odnesli. Kakor za slovo od tega svojega zemškega raja je tu gori še pripravil veselo gostije svojim ljubim domačim in številnim mariborskim prijateljem, ko so mu eno leto pred smrtjo slovesno blagoslovili novo enonadstropno vilo tik starega rojstnega doma in lično Bedenikovo kapelo presv. Jezusovega srca med staro domačijo in novo Grilovo stavbo.

Moška doba Jerovškovega delovanja. V Rimu.

Po kratkem kaplanovanju v Vojniku se je Anton Jerovšek po dal v najvišje rimske šole ter si tu s svojo bistro glavo že v dveh letih priboril tudi častni naslov doktorja cerkvenega prava. Vselej se je tega bivanja v Rimu rad spominjal, z veseljem razkazoval

privlaci pri Rajhenburgu. Kot kmečki fant je prišel leta 1891 k rajnemu škofu M. Napotniku za kočijaža in je opravljal to službo celih 20 let. Leta 1911 je bil sprejet v Cirilovo tiskarno kot hišnik in pomožni delavec v strojnici. Še danes pomaga pri strojih in prekuhava ter vliiva svinec za stavne stroje. V tiskarski stroki se je brez prave učne dobe toliko izvežbal, da je vodil med vojno, ko so bili izučeni strojniki na fronti, več strojev in med drugim tudi velikoga, na katerem so tiskali »Slov. Gospodarja« in »Stražec«. Danes je naš gostoljubni, veseli ter postrežljivi Blaž star 73 let, a kljub temu še rad pomaga, kjerkoli

kjer! Boš mi že prišel v pest in plačal meni pot in trem voznikom iz Selnice do Rač in nazaj!«

G. Baznik je odklopotal po stopnicah. Odpekljal se je z vozniki vred.

Žebota ni bilo par dni za tem na spregled. Ko sva se zopet videla, mi je radostno sporočil, da je imenovan za strankinega tajnika, ne nosi nobene odgovornosti več za objavljene »šlagerje« in naj le sam gledam za bodočo udarno privlačnost.

Na mojo srečo in rešitev je dobil kmalu G. Baznik župnijo pri Sv. Trojici v Halozah in je pozabil na obračun glede semenske ajde.

Mojstru Žebotu iz dr. Koroščeve šole je segla zadeva z ajdovskim »šlagerjem« tako globoko v njegovo uredniško širokogrudnost, da ni spustil od tedaj v valove listov Cirilove tiskarne nobene »šlagerske« race več!

Orjunaško „junaštvo“ v pravi luči.

Javnosti je še v živem spominu, kako se je »proslavila« svoječasna Orjuna s tem, da je v

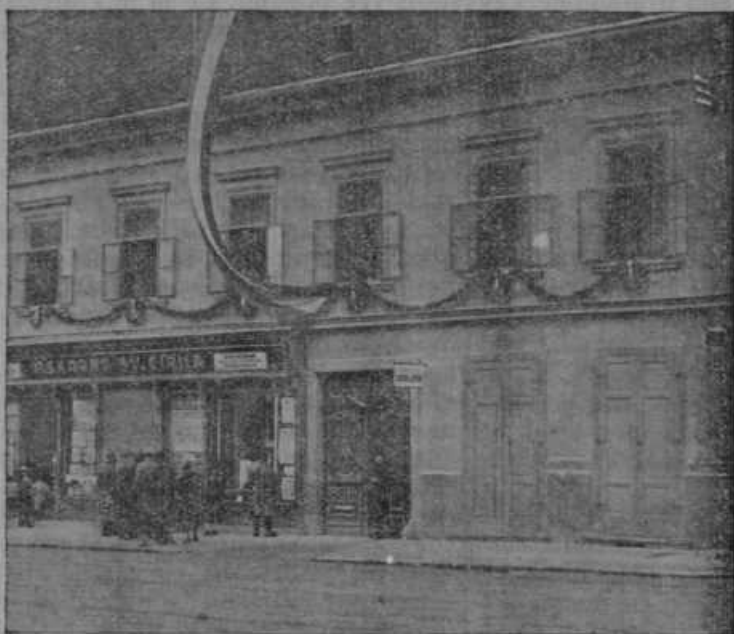
temni noči tolovaško vdrla v Cirilovo tiskarno, razbila stroje in ji napravila uradno cenjene škode 80.000 Din. Od te vsote ni dobilo narodno podjetje, ki stoji ob meji na braniku že 50 let, niti pare povrnjene.

Orjunaši se v svoji zaslepljenosti niso zagnjali samo v tiskarno, napadali so tudi posamezne člane uredništva in jih pretepal. Smatrali so za nekaj posebno junaškega, če se je lotilo 30—40 orjunaških potepuhov enega poštenega uslužbenca Cirilove in lop po njem z vsem, kar jim je prišlo trdega pod roke.

Celotno mariborsko miroljubno prebivalstvo je bilo odločeno, da bo moralo seči po samoobrambi, če se ne bodo ugnala ter prenehala orjunaška divjaštva. In prišlo je nad orjunaše nekaj nenadnega, kar jih je razpršilo in jim odvzelo tudi to korajžo, da bi se upali v gručah nad posameznike, ki niso trobili v rog policajdemokratov ter podivjanosti.

Dogodki na glavnem koledvoru.

Ob času, ko so bila razsejanja orjunašev na višku, smo se odpeljali z vlakom na Pesnico in od tam peš v Jarenino: Žebot, VI. Pušenjak in pišec teh vrst. Pred odhodom dopoldanskega šentiljskega vlaka je bilo na glavnem koledvoru več odličnih kmetov iz Št. Ilja. Bili so na povratu in



Zgoraj:

Sprednja stran Tiskarne ne sv. Cirila

Desno:

Izložbeno okno prodajalne Tiskarne sv. Cirila



In razlagal slike in knjige, ki si jih je tu nabral in pravil o različnih romarih z vseh krajev sveta, katere je postrežljivo vodil po cerkvah in katakombah večnega mesta. Že v prvih letih svojega povratka v domovino je spisal in izdal svoje vtise, ki si jih je okoli groba sv. Petra nabral. Ko pa se je lavantinska škofija 1925. leta odločila za romanje v Rim, je bil on naprošen za vodjo in je ta posel tako vro izvršil, kakor bi bila to njegova edina in največja dolžnost.

V javni službi.

V Maribor poklican, je vestno opravljal najprej službo škofovega tajnika in dvornega kaplana in pozneje profesorja verouka na tamošnji realki in sicer v razmerah, ki mu pač nikakor niso bile prijetne radi takratnega strašnega ponemčevanja in prehude gonje za protestantovski tabor. Z vsemi svojimi materijelnimi in dušnimi močmi pa se je že takrat udeleževal vsega našega javnega življenja in še posebe

podpiral veselo gibanje naše mladine ter ji pomagal ustanoviti »Naš dom«, ki še danes izhaja in vodi mladino.

Politika.

Bolele so ga krivice, ki se godijo zavedno slovenskim ljudem, in zato je že takrat in notri do smrti pridno posegal v politični boj, hodil na politične shode in na njih tako poljudno in prepričevalno govoril, da je bilo poslušalcem vselej premalo. Med vojno je bila v Mariboru le še pri njem mogoča prista in odkrita beseda, pameten nasvet

in korajžen odhod. Ob prevratu pa, če bi Jerovška ne bilo, bi tudi generala Majstra močna roka ne bila mogla toliko storiti, kakor je storila. K njemu je tudi kaj rad zahajal in njegove nasvete poslušal, in ko so drugi v odločilnih novemberskih nočeh 1918 bežali iz mesta, ali pa doma trepetali vsled krika in strelov, je on ostal na krmilu in v tem razburkanem valovanju vodil tiskarno, da je tiskala tiste velepomembne letake in pozive. Ko pa je bil Maribor končno veljavno naš, je stopil v vrsto njegovih svetovalcev in voditeljev

prav dobre volje, ker so bili oproščeni od sodišča radi tepeža na nekem obmejnem shodu. Nagovoril me je že rajni posestnik Mirko Bauman in me vprašal, po kakem zunanjem znaku je poznati orjunaše, o katerih se je tedaj toliko govorilo ter pisalo. Ozrl sem se nekoliko okrog po peronu in že nama je prihajal nasproti železniški uradnik v službeni uniformi in z orjunaškim znakom na bluzi. Namignil sem Mirku, naj si ogleda ono na zunaj neznatno okroglo znamenje z začetnimi črkami: OR-JU-NA = organizacija jugoslovenskih nacionalistov.

Krepki Šentiljčan je stopil za gospodom z rdečo kapo, ga ustavil, si ogledal prav vtik orjunaški znak in zavpil:

»Gospod, državni uradnik ste in celo v službi! Pri priči v žep z orjunaškim znakom, sicer Vam ga strgam jaz!«

Rdečekapi je premeril neustrašnega kmeta od pet do glave in takoj presodil, da ga kmečka grča ne svari za zabavo in posmeh. Vtaknil je znak v žep in odhitel k odpravi šentiljskega vlaka, s katerim se je potegnula do Pensice naša trojica.

Zvečer smo se vrnili v Maribor zopet z vlakom. Na kolodvoru nas je čakal vod policije. Višji stražnik nam je oznanil, da preži zunaj na nas pred kolodvorskim poslopjem četa orjuna-

šev, ki hoče z nami tremi dejansko obračunati, ker smo nahujskali kmeta, da je teptal orjunaško čast in prisilil uglednega člana Orjune, da je moral skriti blesteči znak v žep. Policija nam je obljubila spremstvo skozi stranska vrata do bližnje gostilne »Wilson«, kjer je tedaj krčmaril moj rajni oče.

S kolodvora smo odnesli srečno pete k očetu. V gostilni smo pili ter se razgovarjali do kake enajste ure v nadi, da se bo med tem orjunaška četa, ki je čakala na nas, že razšla. Šli smo skupno do trgovine Turad na Aleksandrovi cesti. Tamkaj smo se poslavljali, da bi se podali vsak na svojo stran k počitku. Na par tajinstvenih žvižgov so naenkrat oživel vsi vogli, vsa kostanjena drevesa, stali smo na sredini tesnega kroga orjunašev, ki se je strnjeval z vso naglico.

Pri pogledu na toliko premoč in nevarnost je pričel g. Pušenjak vpiti na ves glas, da deluje že več nego 17 let za dobrobit Slovencev in sedaj po tolikem času mu ogrožajo osebno varnost neznan postopači in pritepenci!«

Rešilni nastop Žebotove garde.

Ni še bil preplašeni Pušenjak pri koncu s svojim jadikovanjem, že je odrinil močni Žebot kar celo krdelo najbližjih orjunašev in zapovedal, kolikor so mu dala široka prsa:

more. Iz dobe njegovega hišnikovanja bodi omenjeno, da so mu držali orjunaši pri nočnem napadu na tiskarno samokres na prsa in mu grozili s smrtjo, če bi vpil na pomoč. V očigled taki grožnji in toliški premoči je bil tudi sicer pogumni Blaž brez moči in je moral tiho in mirno gledati, kako so maskirani vlomilci uničevalno gospodarili po dvorani za tiskanje.

Oglas

v »Slov. gospodarju«
imajo

najboljši uspehi

ter vzel v svoje roke najvažnejše vajeti mestnega gospodarstva, pa tudi načelstvo največjega od občine garantiranega denarnega zavoda: Mestne hranilnice.

Denarne zadeve.

Poznal pa je tudi naše denarne razmere kakor malokdo drugi. Priporočal in podpiral je zato na vso moč naše domače denarne zavode ter tudi sprožil ustanovitev naše Spodnještajerske ljudske posojilnice, ki obhaja že 27. leto svojega plodonosnega delovanja in sicer v svojem po Jerovškovem prizadevanju pridobljenem domu v mariborski Gosposki ulici. Zavaljo njegova podviga je pač noči in noči prebedel in si toliko prizadeval, da so mu opešale izredne telesne moči in mu je skoraj otrpnilo srce. Ko smo ga pa prijatelji prosili, naj si prizanaša in tako življenje podaljša, je z nasmehom odgovoril: »Zato smo tu in smo sprejeli talente od Boga, da delamo za ljudstvo in mu pomagamo, kolikor se da; za počitek pa še bomo imeli časa zadosti!«

Tiskarna sv. Cirila.

Največjo skrb in ljubezen Jerovškovo pa je zauživala naša tiskarna sv. Cirila. Že kot odbornik, še bolj pa kot ravnatelj velikega zavoda je delal in se trudil, kakor za svoj ljubljani dom, katerega hoče svojim naslednikom le vzorno urejenega prepustiti. Zato bi pa tudi tiskarna ob svojem zlatem jubileju vkljub svojim lepim izložbam, različnim častitkam in slavnostnim besedam pač težko prenašala, ko bi morala v jubilejni številki »Slovenskega gospodarja« pogrešati — če še tako preprosto — razpravo o svojem dobrem očetu in skoraj 25letnem voditelju ali ravnatelju.

Kar je blagopokojni storil za tiskarno, lahko trdim, je storila le iskrena ljubezen do podjetja in se ne da opisati v ozkem okvirju slavnostnega članka. Zgodovinopisec bo označil revno stanje ob prevzemu in poznejšo

množico nakupljenih najmodernejših strojev v tiskarni, ki je močna tako, da lahko poleg različnih knjig in tekočih naročil še oskrbuje tiskanje »Slov. gospodarja«, »Nedelje«, »Vzajemnosti«, »Rafaela« itd., ter tudi tako veliki porast trgovine, da se je razširila na podružnici na Aleksandrovi cesti in na Kralja Petra trgu. Vsakogar v podjetju je ravnatelj dobro poznal in vedel prav oceniti; v uredništvu je dregal in zaviral, kakor je nanesla potreba, v upravi je med svojimi zvesto vdanimi nastavljenici ljubeznivo kraljeval, pa tudi v trgovini nastopal, kakor izučeni in izurjeni trgovec. Še zdaj mi je v spominu lepa, četudi bolj šaljiva slika »Ilustriranega Slovenca«, ki nam ga kaže v trgovini zaposlenega, kako svoje devocijonalije razkazuje in veselega obraza svojim strankam ponuja. Ko je pa bilo glavno delo v trgovini končano, kar je poleti, ko je treba vse pregledati, potrebno nakupiti in lepo urediti, in v jeseni ob šolskem začetku, ko je od ranega jutra do poznega večera natrpano polna, in pa tudi pozimi, ko je v upravi »Slovenskega gospodarja« dela, da se skoraj popisati ne da, o, takrat je ploskal veselo in se prijazno smehljal, pa tudi srčno rad svojim zvestim in pridnim domačim kako izredno veselje pripravil. Zares vrli oči velikega in velepomembnega podjetja je bil rajni ravnatelj Jerovšek in zato se ga Cirilova tiskarna ob svojem zlatem jubileju hvaležno spominja ter ga nikoli pozabila ne bo.

Na božji poti.

Radi se ga pa tudi spominjajo tisočeri častilci Matere božje, ker jih je s pomočjo svojega pridnega osebja vzorno skrbno in očelovsko ljubeznivo vodil na znamenite božje poti v oddaljeni Trsat ob morju in še posebej k Mariji Pomagaj na Brezju. Vse se je vršilo natančno po njegovih dobro premišljenih navodilih. Vsi so ga slušali kakor hvaležni otroci in vsem je ugajalo tako,

da so že težko pričakovali zopet novega obvestila v »Slov. gospodarju«, kdaj in kam bomo zopet poromali pod njegovim spretnim vodstvom.

»Nedelja«.

Da pa ostane naše dobro ljudstvo vedno globokoverno, kakor so bili naši vrli pradedje, in se mu pridruži še tudi naše meščanstvo in trpeče delavstvo, jim je s svojim najožjim sodelavcem in naslednikom ustanovil tedensko izhajajočo »Nedeljo«, ki razlaga verske resnice in poživlja krščansko življenje ter se — hvala Bogu in menda tudi njegovi priprošnji — prav lepo razvija. D deset let pred svojo smrtjo je prejel priznanje za pridno delo in vzorno narodovo vzgojo tudi od najvišje cerkvene oblasti, ko je bil od svetega očeta papeža Pija XI. tajnim komornikom Nj. Svetosti prištet in mu podeljen častni naslov monsignora.

Slovo.

Po vsem tem se ne moremo čuditi, da so vsi prijatelji in znanci s težkim srcem opazovali, kako vnetemu ravnatelju monsig. dr. Jerovškemu naglo pešajo moči, mu naglo leze glava navzdol in ga noge težijo ter ga ni več spraviti na daljši sprehod in še celo ne na priljubljeno gorovje, pa tudi ne več različnim cerkvam na pomoč, kjer je nekda tako pogosto in s čudovite vne-mo pomagal. Da mu pa še vsaj enkrat skažejo svojo globoko hvaležnost, spoštovanje in ljubezen tudi na zunaj, so mu pripravili veličastni večer v obširni dvorani Zadržne gospodarske banke. Bila je res natlačeno polna in do zadnjega kotička zasedena in so možje vseh stanov v vznešenih besedah hvallili njegovo ljubeznivo prijaznost in slavili njegove nevenljive zasluge za katoliški tisk, za gospodarsko pomoč in krščansko prosveto.

Pa kmalu je prišel tudi zanj poslovilni večer od nas in je vedno vidnejše segala smrt po njegovem dragem življenju.



Najboljša reklama

za trgovce, obrtnike in zasebnike so lepe tiskovine.

kakor n. pr. pismeni papir, zavitki, računi, memorande, dopisnice, letaki, lepaki, barvotiski, večbarvne razglednice in priporočilnice

ki jih izvršuje

v najmodernejši izpeljavi, hitro in po najnižjih cenah

Tiskarna sv. Cirila

v Mariboru, Roroška c. 5



Četa ena v napad od spredaj, vod tri za hrbet in udri po njih!»

Res so vrel ljudje proti nam iz vseh kotov in to iz radovednosti, kaka praska se zopet odigrava v kasni noči.

Orjunaši so videli prihajati nekatere temne postave in vsi so bili prepričani, da brzi na pomoč v napad Žebotova garda.

Ni preteklo toliko, da bi se pošten človek useknil in že so imeli vsi orjunaši cesto pod nogami in beži ter se skrij pred onimi, kateri so bili v odločilnem trenutku samo v Žebotovi bližini in odrešilni domišljiji.

Na mah smo bili rešeni orjunaške nadloge, za katero je metal Žebot vse mogoče grožnje obračuna in maščevanja.

Pregled garde.

G. Žebotu ni bilo dovolj, da je tako poceni razpodil številne napadalce. Ko se je izkričal na sredini Aleksandrove ceste, me je vzel pod roko in me pozval glasno:

»Januš, nocoj boš ti moj adjutant! Pregledala bova postojanke naše garde, če je vse v redu in ako so vsi na odkazanem mestu!«

Obiskala sva ono noč nemoteno vse kavarne in pomembnejše dele mesta. Po kavarnih je razlagal Franjo iz polnega grla, da je nocoj odkupil

korajžo s svojo gardo celi napadalni orjunaški četi. Odslej bo neusmiljeno tepen od njegovih gardistov vsak, ki se bo pokazal na ulici z znakom Orjune. Njegov bataljon in čete bodo patrolirale vsako noč po ulicah in delale red, da zaščitijo mir prebivalstva. Če sva imela srečati kakega stražnika, je Franček vpil vame, tam in tam mora biti v strogi pripravljenosti ta in ta četa!

Zalarmirala sva s praznim nič in nič celo mesto s policaji vred. Žebot je bil klican drugo jutro na policijski komisariat, kjer je trdil z vso prepričevalnostjo, da čaka na njegov mig vsak čas toliko in toliko mesarjev ter korenjakov, ki se ne bodo pustili strahovati od orjunaških band, katerim gleda policija skozi prste!

Da je pa podkrepil svoj nočni nastop in pregled garde, je g. poveljnik v nekaj številkah »Straže« črno na belem izdajal svoji gardi povelja. Metal je z bataljoni in četami, ki imajo zbirališče ter vežbo zdaj tu zdaj tam, kjer naj čakajo nadaljnih povelj vrhovnega vodstva.

V Žebotovi domišljiji rojena garda in njegove papirnate bombe po »Straži« so tako užugale ter preplašile številne orjunaše, da je imela od tedaj naprej mir pred njimi ne samo Cirilova tiskarna ter njeni uslužbenci, ampak celo mesto Maribor!